

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Petr Bezruč a Slezsko

Bakalářská práce

Autor:	Tomáš Rell
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce:	PhDr. Nella Mlsová, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Tomáš Rell

Studium: P121033

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: Petr Bezruč a Slezsko

Název bakalářské práce AJ: Petr Bezruč and Silesia

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Studie zabývající se recepcí tvorby Petra Bezruče ve Slezsku v 1. polovině 20. století.

Anotace:

Studie zabývající se recepcí tvorby Petra Bezruče ve Slezsku v 1. polovině 20. století.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Nella Mlsová, Ph.D.

Oponent: doc. PaedDr. Božena Plánská, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 18.12.2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval (pod vedením vedoucí bakalářské práce) samostatně. Veškeré použité podklady, ze kterých jsem čerpal informace, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a citovány v textu podle normy ČSN ISO 690.

V Hradci Králové dne 29. 04. 2015.

.....

Tomáš Rell

Poděkování

Děkuji PhDr. Nelle Mlsové, Ph.D. za odborné vedení práce, věcné připomínky, dobré rady a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Anotace

RELL, Tomáš. *Petr Bezruč a Slezsko*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 52 s. Bakalářská práce.

Tématem bakalářské práce je recepce života a díla básníka Petra Bezruče pohledem místních a národních periodik v první polovině 20. století s důrazem na 30. léta 20. století. Cílem první části závěrečné práce je vytvořit na základě odborných studií hypotézu, která bude pojednávat o obrazu Petra Bezruče a jeho tvorbě. Ve druhé části je cílem potvrzení či vyvrácení této hypotézy.

Hlavní přínos práce spočívá v přiblížení vnímání Petra Bezruče a jeho tvorby v básnickově rodném Slezsku, vedlejším přínosem je pochopení sociálního a kulturního kontextu Slezska na přelomu 19. a 20. století a v první polovině století 20.

Klíčová slova: Petr Bezruč, Slezsko, recepce, sociální motivy, vlastenectví

Annotation

Rell, Tomáš. *Petr Bezruč and Silesia*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 52 pp. Bachelor Degree Thesis.

The theme of the bachelor thesis is a reception of life and work of poet Peter Bezruč by analysis of local and national periodicals in the first half of the 20th century with emphasis on the 30s. The first part of my work is based on the expert studies hypothesis, which will deal with the image of Peter Bezruč and his work. In the second part is to confirm or refute this hypothesis.

The main contribution of the work is reception of Petr Bezruč and his work in the poet's native Silesia. The second benefit is the understanding of the social and cultural context of Silesia in the 19th century and the first half of the 20th century.

Keywords: Petr Bezruč, Silesia, reception, social motives, patriotism

Obsah

Úvod	1
1. Představení básníka Petra Bezruče	3
1.1 Vstup Petra Bezruče do literatury	3
1.2 Básníková osobnost.....	4
1.3 Dobový kontext a motivy	5
1.3.1 Sociální motivy	6
1.3.2 Národní motivy.....	7
1.3.3 Básníkově poslání.....	7
1.3.4 Symbol prostého lidu	8
1.4 Shrnutí.....	9
2. Představení sbírky Slezské písně.....	10
2.1 Důkazy ke genezi díla	10
2.1.1 Těžiště geneze	11
2.1.2 Smil z Rolničky	12
2.2 Bezručův básnický styl.....	13
2.2.1 Změna básnického stylu.....	14
2.2.2 Důvody změny básnického stylu	14
2.3 Shrnutí a doplnění.....	15
3. K místům spjatým s básněmi Petra Bezruče	17
3.1 Beskydsko.....	18
3.1.1 Staré Hamry.....	18
3.1.2 Lysá hora	19
3.2 Těšínsko.....	19
3.2.1 Domaslovice	20
3.2.2 Dobratice	20
3.2.3 Tošonovice	20
3.2.4 Těšín	21
3.2.5 Dombrová.....	22
3.2.6 Okolí Karviné	23
3.2.7 Frýdek-Místek	24

3.3 Ostravsko.....	25
3.3.1 Michálkovice a Polská Ostrava	25
3.3.2 Ostrava	26
3.4 Opavsko.....	27
3.4.1 Opava	27
3.4.2 Domov	27
3.5 Shrnutí.....	28
4. Petr Bezruč pohledem místních a národních periodik.....	29
4.1 Zajímavosti	30
4.1.1 Bezručovy pseudonymy	30
4.2 Bezručovy vlastnosti.....	31
4.3 Bezručovy slavné básně	31
4.4 Bezručův přínos.....	32
4.5 Jiný Petr Bezruč	32
4.6 Bezručův humor	33
4.7 Bezruč slaví 70 let.....	34
4.8 Bezručova obliba	35
4.8.1 Kladná přijetí	35
4.8.2 Rozporuplná přijetí.....	36
4.8.3 Reakce odpůrců.....	36
4.9 Možní Bezručovi nástupci	37
4.10 Shrnutí.....	37
5. Slezské písně pohledem místních a národních periodik	38
5.1 Problematika autorství.....	38
5.2 Zdroje zkoumání.....	38
5.2.1 Ostravský večerník	39
5.2.2 Lidové noviny	40
5.3 Shrnutí.....	41
6. Ohlasy z vybraných míst pohledem periodik	42
6.1 Ostravsko.....	42

6.2 Jižní Morava	43
6.3 Podkarpatská Rus	44
6.4 Lužice	44
6.5 Rusko	45
6.6 Shrnutí	46
Závěr	47
Seznam použité literatury	49

Úvod

Literatura přelomu 19. a 20. století se nacházela ve velice turbulentní situaci; tehdejší autorům se nabízela široká škála politických, hospodářských, sociální a kulturních témat. Namátkou mohu jmenovat národně-osvobozené boje, slovanskou otázku, průmyslovou revoluci, dělnické stávky nebo nástup secesního slohu.

V českých zemích, které byly součástí Rakouska-Uherska, takto vyrostly hned dvě básnické generace. Do první patřili především symbolisté a dekadenti, do druhé pak zejména protispolečenská buřiči, kteří se věnovali převážně národní a sociální problematice. Je příznačné, že nejúspěšnějším a nejplodnějším literárním žánrem této doby byla poezie.

Málokterý básník ovšem dokázal spojit milostné a existenciální problémy svého nitra s národními a sociálními problémy své vlasti. Pověstnou výjimkou potvrzující pravidlo je bezesporu Petr Bezruč, v jehož tvorbě lze nalézt všechny zmíněné aspekty.

Právě proto se Bezruč stal předmětem zkoumání mé práce, která má vysvětlit jeho komplikovanou osobnost, jeho literární počátky, genezi jeho slavné sbírky *Slezské písně* a především recepční složku v jeho rodném Slezsku. U básníků je obecně náročnější vyrovnat se s kritickým přijetím, proto mě zajímalo, jak v tomto hodnocení Bezruč u místních a národních periodik obstál.

Vzhledem k Bezručově dlouhověkosti není v recepční složce možné zasáhnout celou básnickou epochu, proto jsem své zkoumání a následnou hypotézu stanovil do první poloviny 20. století s důrazem na druhou polovinu 30. let a nástup let 40.

K výběru této doby mě vedly především kontextové důvody. Pozadí tehdejší doby bylo pomyslnou předehrou k vypuknutí druhé světové války, přičemž v popředí opět stály národní a sociální otázky. Zároveň byl Bezruč v té době již v pokročilém věku, což dávalo jednotlivým periodikům možnost bilancovat a zhodnotit komplexním způsobem jeho přínos.

Hypotéza se opírá o informace z vybraných odborných studií, k jejímu potvrzení či vyvrácení dojde ve druhé části práce, kde budu tyto informace konfrontovat s novinovými články a dalšími rozborů vybraných periodik.

1. Představení básníka Petra Bezruče

Petr Bezruč (vlastním jménem Vladimír Vašek) je všeobecně považován za představitele tzv. druhé generace české moderny. Jeho současníky byli Fráňa Šrámek, Viktor Dyk, František Gellner nebo Karel Toman. Tato skupina působila v literatuře na přelomu 19. a 20. století a v první polovině století dvacátého. Je známá svými protispolečenskými postoji, které se v té době kvůli politickým, hospodářským, národním a zejména sociálním problémům dostaly ke slovu. Petr Bezruč je však z této pětice považován za zcela vybočujícího a tedy jedinečného básníka. O tom se ostatně zmiňuje celá řada badatelů ve svých studiích. Stejně tak činí František Buriánek.¹

1.1 Vstup Petra Bezruče do literatury

Podle Buriánka je specifický už samotný vstup Petra Bezruče do literárního života. Upozorňuje, že básník se nejprve snažil o absolutní udržení anonymity, které později vyústilo v boj za odhalení jeho pravé tváře. Současně dodává, že klíčem k pochopení Bezručovy básnické sbírky *Slezské písně* je básníková tvůrčí osobnost. Ta podle něj klade odpovědi k mnoha otázkám, které se netýkají jen *Slezských písní*, ale podnětů a motivů v Bezručově tvorbě vůbec.²

Pro pochopení základních otázek Bezručova života si Buriánek pomáhá historickým datovým přehledem. Uvádí, že v únoru 1899 byly v časopise *Čas* poprvé otištěny verše básníka Petra Bezruče. Toto (čtvrté) číslo pak mělo vyjít 8. února téhož roku se třemi básněmi (*Den Palackého*, *Škaredý zjev*, *Zkazka* – pozdější název *Jen jedenkrát*), ale kvůli prvním dvěma básním bylo zabaveno a o tři dny později vyšla pouze báseň *Zkazka*.³

¹ BURIÁNEK, František. *Bezruč, Toman, Gellner, Šrámek. Studie o básnících počátku našeho věku*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1955. s. 19.

² Tamtéž.

³ Tamtéž.

Do července roku 1899 vyšlo v několika číslech v rámci beletristické přílohy téhož časopisu několik dalších básní, podstatně slavnějších (*Bernard Žár, Maryčka Magdonova, Setkání, Kdo na moje místo, Ostrava, Kantor Halfar, 70. 000, Já a d*).⁴

Následné tříleté období charakterizuje Buriánek jako pomyslnou pomlku, která skončila otištěním dalších čtyř Bezručových básní, tentokrát ovšem, jak Buriánek upozorňuje, pod pseudonymem *Neznámý*.⁵ O rok později vyšlo *Slezské číslo Besed Času* s jednadvaceti básněmi časopisecky a poté knižně jako třicátý pátý svazek *Knihovničky Času* (s jednatřiceti básněmi).⁶

Několik dalších básní se v letech 1903-1904 objevilo opět v *Besedách Času* a také v *Ostravském deníku*. Tři básně se ovšem roku 1904 otiskly v *Besedách Času* pod pseudonymem *Smil z Rolničky*. To se opakovalo v letech 1905-1906 u dvou dalších básní. Konečný název *Slezské písně* se dostavil až v rámci vydání roku 1909. Buriánek ještě doplňuje, že „*toto první vydání Slezských písní bibliofilsky vypravil a dřevoryty vyzdobil Vojtěch Preissig. K tomuto souboru 45, respektive 51 básní přidávala další vydání další, ale už jen malé dodatky.*“⁷

1.2 Básníková osobnost

Dříve než se Buriánek hodlá pustit do zkoumání básníkovy osobnosti a jeho tvůrčího procesu upozorňuje, že publikování básní neřídil samotný Bezruč, nýbrž redaktor Jan Herben. Ten si – jak Buriánek popisuje – dokázal získat básníkovu plachou osobnost a v podstatě inicioval vydání a uspořádání celé sbírky.⁸

⁴ Tamtéž.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž, s. 20.

⁸ Tamtéž.

Současně Buriánek tvrdí, že i když celkový proces od otištění prvních básní až do vydání celé sbírky v knižní podobě trval bezmála 10 let, rozhodující je období v letech 1899-1900. Tuto dobu vnímá Buriánek jako jisté jádro a pomáhá si zde studiemi Oldřicha Králíka.⁹

Právě otázka zmíněného jádra vysvětluje jednu z mnoha Bezručových záhad. Buriánek říká, že po odhalení básnickovy anonymity (což se povedlo Norbertu Mrštíkově) se Bezruč u Herbena v korespondenci domáhá konce publikování a tvrdí, že zůstane stranou. Současně měl Bezruč podle Buriánka Herbenovi napsat, že to podstatné, co chtěl říct, řekl jako jeden ze 70.000.¹⁰ Jde tedy vidět, která je tato báseň zásadní.

Buriánek dále vysvětluje, že Bezručovy středoškolské začátky se nikterak nelišily od ostatních básníků. Naopak, Bezruč dle dochovaných záznamů básně normálně tvořil, přepracovával, vyhazoval a páčil. Velmi neosvětlená jsou naopak podle Buriánka 80. a 90. léta 19. století, která, jak již bylo řečeno, jsou pomyslnou předzvěstí jádra Bezručovy tvorby. Buriánek se tedy dostává k otázce, jak se z obyčejného poštovního úředníka Vladimíra Vaška vyklubal autor národního, ba světového významu. Podle něj tomu napomohla celková společenská situace.¹¹

1.3 Dobový kontext a motivy

Tehdejší doba skutečně přinášela všechny možné problémy, na které si člověk může vzpomenout. Rozevíraly se pomyslné nůžky mezi bohatými a chudými, vedle průmyslově vyspělých států existovala řada zaostalých zemí, nebyla vyřešena národnostní otázka uvnitř habsburské monarchie (zejména otázka slovanská) a Bezručovo rodné Slezsko nebylo ani české, ani polské, ani německé, ale smíšené.

⁹ Tamtéž, s. 20-21.

¹⁰ Tamtéž, s. 22.

¹¹ Tamtéž, s. 25.

Buriánek žádný z těchto faktů nevyvrací, dodává ovšem, že vedle objektivních problémů vyplývajících z kontextu přelomu 19. a 20. století, se nutně musely objevit také důvody subjektivní. Takové, které by zasáhly básníkovo nitro.¹²

Jeden významný „subjektivní“ důvod tady skutečně byl. V letech 1898-1899 se totiž u Bezruče objevila vážná plicní choroba, která měla za následek chrlení krve a přinesla básníkovi spoustu nejasností a úvah týkajících se smrti, zmaru apod. A právě toto podle Buriánka (vedle básníkova talentu a národnostně-sociálních problémů) učinilo Bezruče významným.¹³ Bezruč zkrátka spojil svůj existenční boj s bojem za zachránění rodného Slezska a milovaného Beskydska. Těmto dvěma oblastem totiž (pomyslná) smrt hrozila rovněž.

1.3.1 Sociální motivy

Pokud jde o sociální motivy a obdiv k dělníkům, i zde podle Buriánka můžeme najít básnickovy autobiografické rysy. Bezručova rodina sice patřila k drobnější inteligenci, ale po vážné nemoci a následné smrti otce poznala pravou bídu. Bezruč si dle Buriánkových slov díky těmto stavům stále více uvědomoval existenci sociálních problémů a souzněl s dělníky, kteří byli celý den v robotě, a večer na ně čekala žena s několika dětmi.¹⁴

K této problematice je ovšem nutné připomenout, že František Buriánek napsal tuto studii v 50. letech 20. století jako svou habilitační práci, tudíž je zcela zjevné, že se nemohl oprostít od tezí vyhovujících socialistickému režimu, který u nás vládl v letech 1948-1989. Jakkoliv jsou jeho úvahy týkající se dělníků a vůbec prostého člověka opodstatněné, mezi řádky lze vyčíst náklonnost k tehdejší oficiální státní ideologii, proto je nutné, brát některé Buriánkovy teze s patřičnou rezervou.

¹² Tamtéž, s. 25-26.

¹³ Tamtéž, s. 26.

¹⁴ Tamtéž, s. 29.

1.3.2 Národní motivy

Otázky národního vědomí se v Bezručovy formovaly již od dětství. První důvod podle Buriánka nastal už v prvních letech básnickova života. Toho času žil Bezruč v pohraničí, kde zažil germanizační útlak. Druhou významnou událostí je podle Buriánka přeložení Bezručova otce (Antonína Vaška) do Brna z důvodu vlastenecké činnosti na Opavsku. Samotný Bezruč byl navíc ve škole několikrát pokárán a potrestán za vyvolávání národnostního konfliktu, dodává Buriánek.¹⁵

Vůbec nejdůležitější je ovšem podle Buriánka fakt, že si Bezručův otec dovilil zpochybnit pravost *Rukopisů*, jednoho ze symbolů *Národního obrození*. Bezruč na základě těchto podnětů cítil podle Buriánka povinnost dokončit ve svých básních odkaz svého otce a pravých vlastenců (odtud názvy básní *Den Palackého* či *Praga caput regni*).¹⁶

Pro upevnění vztahu k rodnému Slezsku je podle Buriánka rozhodující Bezručův návrat do rodného kraje roku 1889. Bezruč se tehdy coby poštovní úředník mohl dostat do kontaktu s obyčejnými lidmi a jejich všedními problémy. Krom toho mohl zkoumat krajinu, kterou zdevastoval těžký průmysl. Buriánek tvrdí, že tyto dva aspekty byly obrovským impulzem k napsání celé řady básní, které se nakonec objevily ve *Slezských písních*.¹⁷

1.3.3 Básníkově poslání

Vedle sociálních, národních a osobních motivů je důležité vědět, jak chápal samotný Bezruč poslání básníka. Podle Buriánka je nesporné, že jej vnímal jako společenskou funkci. Důkazy nachází v korespondenci Bezruče s Herbenem, v básníkově snaze být anonymní, v následném odmlčení se a konečně v chladném a negativním přijetí *Slezských písní* v Bezručově rodném kraji.¹⁸

¹⁵ Tamtéž, s. 30.

¹⁶ Tamtéž, s. 30-31.

¹⁷ Tamtéž, s. 33-37.

¹⁸ Tamtéž, s. 37-38.

Buriánek shledává zajímavým, že zatímco mimo Slezsko byl Bezruč oslavován díky svému talentu (což mu vadilo, protože jeho cíl byl jiný), v rodném Slezsku byl naopak zpočátku haněn za to, jaký obsah měly jeho básně (což ho samozřejmě muselo ranit). Na druhou stranu, jak Buriánek uvádí, zájem studentské slezské mládeže o Bezručovy básně byl značný a zapůsobil na básníka jako další impuls k pokračování v tvorbě.

I to předkládá podle Buriánka jednoznačný důkaz o tom, že Bezruč postavu básníka vnímal jako společenského tvora. Lépe řečeno, jako společenského tvora hájícího hodnoty prostého lidu.¹⁹

1.3.4 Symbol prostého lidu

S hodnotami prostého lidu souvisí rovněž Bezručova politická angažovanost. Buriánek připomíná, že dvě z prvních tří básní, které chtěl Bezruč prostřednictvím Herbena vydat, byly cenzurou zakázány a zkonfiskovány, protože urážely monarchii. Dále se zmiňuje o neoprávněném Bezručově zatčení z vlastizrady během první světové války.²⁰

Šlo o dvě básně (*Bratrům – osvoboditelům!* a *Jeho Veličenstvu caru Mikuláši II.*) podepsané iniciály P. B. Skutečným autorem, jak Buriánek dodává, byl emigrant Jan Grmela.²¹ Bezručovy při soudním líčení pomohla zejména prohlášení namířena proti carskému režimu. Bezruč se hájil svou inspirací k ruskému dělnickému hnutí a svými básněmi. Soud mu nakonec, jak Buriánek závěrem shrnuje, uvěřil.²²

¹⁹ Tamtéž, s. 39.

²⁰ Tamtéž, s. 46.

²¹ Tamtéž.

²² Tamtéž.

Jinak se Bezruč projevoval podle Buriánka demokraticky, přičemž nikdy neopomenul zmínit národně-sociální aspekt. Jako typický příklad Buriánek uvádí Bezručovo přijetí místa ředitele a správce ředitelství pošt v Brně, a to jen proto, aby „*sesadil prvního dne Habsburky, druhého dne německé, despotické vedoucí poštovní úředníky a třetího dne – sebe.*“²³ Dokonalou ukázkou demonstrace související s propojením demokratismu a hodnotami prostého lidu vnímá Buriánek v díle *Republika před svatým Petrem*, kde svatý Petr a Jan Žižka přivedou do nebe jen prostý lid a nikoho dalšího.²⁴

Právě prostý lid se nakonec stal podle Buriánka tím, kdo *Slezské písně* v podstatě dotvořil. Jako důkaz uvádí otištění některých Bezručových básní v *Kalendáři neodvislého dělnictva* nebo přednášení Bezručovy poezii v dělnických akademiích. U buržoazie se Bezruč naopak setkal výhradně s nelibostí, což podle Buriánka potvrzuje jeho inspiraci v třídních bojích jako motiv k napsání celé řady dalších básní do své sbírky.²⁵

1.4 Shrnutí

Závěrem Buriánek k Bezručovu životu a k pochopení motivů jeho tvorby dodává, že „*klasické dílo naší poezie, Slezské písně, jsou výrazem a dílem velké básnické osobnosti, jedinečné, přitom však pochopitelné z historických podmínek jako zjev zákonitý a typický.*“²⁶

²³ Tamtéž, s. 47.

²⁴ Tamtéž, s. 48.

²⁵ Tamtéž, s. 60.

²⁶ Tamtéž, s. 61.

2. Představení sbírky Slezské písně

K dalším významným bezručologům patří bezesporu Oldřich Králík. Ve své studii *Ke vzniku Slezských písní* se snaží odpovědět na sporné otázky, které toto dílo provázejí. Králík tvrdí, že „*nic se v podstatě nezměnilo na termínu, jímž se uzavírá vlastní tvořivé období Bezručovo.*“²⁷ Pomáhá si údaji z Bezručova listu ze dne 4. 2. 1900, podle kterého básník poslal Janu Herbenovi 23 básní, a také literárním zápisníkem A. Kubise, který si pět básní u Herbena opsal a spolu s dalšími 16 básněmi si poznačil jejich názvy. Odtud Králík stanoví jádro básnickovy tvorby.²⁸

2.1 Důkazy ke genezi díla

Další důkazy spatřuje Králík v korespondenci Bezruče s Herbenem. Na druhou stranu, je podle něj těžké zjistit, kolik básní vlastně Bezruč v té době napsal. Králík upozorňuje, že k 21 básním, které se objevily na Kubisově seznamu, musí ještě počítat další dvě básně (*Ondráš* a *Par nobile*).²⁹

U *Ondráše* dochází k závěru, že „*se nedá prokázat, že by ji byl Bezruč poslal Herbenovi dříve,*“³⁰ u *Par nobile* je pro změnu přesvědčen, že „*její stopy zastihneme při pozdějším výkladu v květnu 1899, ale tu zase je těžko předpokládat, že by se byl básník vracel ke svému výtvaru téměř po roce, a to v souvislosti s básněmi nedávno zaslanými Kovkopem a Polem na horách.*“³¹ Pro všechny případy ovšem nevylučuje, že tomu tak ve skutečnosti nemusí být, jelikož básně *Kovkop* a *Pol na horách* mají starší kořeny.³²

²⁷ KRÁLÍK, Oldřich. *Ke vzniku Slezských písní*. Opava: Společnost Petra Bezruče v Opavě, 1950. s. 4.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

³² Tamtéž.

Jistý si je však Králík jinou věcí. Tvrdí, že na základě vybádaných poznatků může stanovit pomyslnou dlouhou pauzu v Bezručových zásilkách. Bezruč totiž v únorovém listě píše: „*není jich 7, je jich 23.*“³³ Na první pohled matoucí údaj dokázal Králík na základě poznatků vysvětlit.

Číslo 7 se v korespondenci objevuje podle něj proto, že v polovině července 1899 napsal Bezruč toto: „*psal jsem Vám 12., 15. července dvě psaní. Jedno z nich bylo hrubé a těžké, protože tam bylo 7 básní – žádné nedošlo... Příště pošlu – či vlastně opíšu těch sedm ztracených.*“³⁴ Následně se Králík opírá o článek z časopisu *Slovo a slovesnost*, kde vypátral, že od léta roku 1900 do vydání *Slezské čísla* se básník zcela odmlčel.³⁵ To je pro něj ona pomyslná dlouhá pauza. Ještě dodává, že přestože musel Herben dlouho čekat, díky dalším básním (které dávají dohromady s předchozími sedmi onen zmíněný součet 23) stálo toto čekání doslova za to.³⁶

2.1.1 Těžiště geneze

Za nejobtížnější úkol považuje Králík umění zorientovat se v onom Bezručově plodném období z první poloviny roku 1899. Píše, že je samozřejmě spokojen s úspěchem svých tezí, které osvětlily Bezručovo vydání prvních 23 básní, ale tím spíše jej zajímá otázka, co toto plodné období vyvolalo.³⁷

V předchozí kapitole jsem se na základě studie Františka Buriánka zmiňoval o podobenství záchrany před smrtí, která se netýkala jen Bezručova rodného Slezska a milovaného Beskydska, nýbrž samotné Bezručovy osoby. Králík zmiňuje ještě další důvody a ve svých poznátcích dochází k překvapivým objevům.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž, s. 5 – 7.

2.1.2 Smil z Rolničky

Jako pomyslný klíč spatřuje korespondenci Bezruče s Herbenem z 8. dubna roku 1900, která začíná slovy „*To nevíte?*“³⁸ Tématem korespondence jsou tři básně, které se netýkají Slezska a které byly podepsány pseudonymem *Smil od Strážnice*, přičemž původní záměr byl podepsat je pseudonymem *Smil z Rolničky*.³⁹

Králík nezastírá překvapení, protože je podle něj všeobecně známo, že tento pseudonym byl použit v básních, které byly otištěny až roku 1904 v *Besedách Času*.⁴⁰ Poté si ovšem uvědomuje, že o jistém Smilovi z Rolničky již četl studii V. Martínka (rovněž významného bezručologa), který dle Králíkových slov správně usuzoval, že vznik těchto básní bude datován do 90. let 19. století a je tedy jasné, že jde o dílo Bezruče.⁴¹

Poté je Králík fascinován básní *Klec*, ve které se objevuje spojení „neznámý bůh“. Úplně stejné tvrzení totiž použil Bezruč v básni *Jen jedenkrát*. Pak Králíkovi došlo, že „*přirozeněji lze nepopěrnou souvislost obou básní vyložit tak, že vznikly přibližně současně*.“⁴² Ve svých poznámkách o Smilovi z Rolničky dochází Králík ještě k několika pozoruhodným zjištěním. Např. báseň *Kráska*, napsaná pod epigramem *Mistr Jan*, náleží do nejplodnějšího období Petra Bezruče a dostala se rovněž do rukou Jana Herbena.⁴³

Králík dále tvrdí, že básně *Domaslovice* a *Klec* jsou psány na tuhém papíře, na němž jsou jinak psány výhradně ony první tři Bezručovy básně z ledna 1899.

³⁸ Tamtéž, s. 7.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

Na základě jiné práce nabývá Králík přesvědčení, že tento rukopis pravděpodobně obsahoval ještě básně *Labutinka* a *Idyla ve mlýně*, a že všech těchto pět básní můžeme najít v Bezručově listě ze 17. března 1904. Na druhou stranu mu přijde divné, aby Bezruč zcela beze změn poslal Herbenovi rukopis, který mu ležel pět let v zásuvce. Podobnost s tuhým papírem vidí tedy spíše jako náhodnou, i když ho evidentně zaujala.⁴⁴

Za daleko podstatnější, pokud jde o poznámky o *Smilovi z Rolničky*, považuje Králík změnu dějiště básnickových veršů. Jde o Bezručův návrat z rodného Slezska do Brna, kde strávil největší část života. Králík si to vysvětluje skutečností, že básník byl nejdříve stylizován do postavy hořkého pozorovatele Smila z Rolničky v Brně, potom se díky potulným cestám vynořilo krvácející Těšínsko a nakonec se z pomyslného dna vynořilo znovu Brněnsko.⁴⁵ Závěrem k postavě *Smila z Rolničky* Králík dodává, že „jde o jev staronový, i když nemůžeme přesně rozeznat, kolik je v něm živlu předbezručovského a které rysy zostrila zkušenost básníka, který skončil své těšínské zpěvy.“⁴⁶

2.2 Bezručův básnický styl

Za základní znak Bezručova básnického stylu považuje Králík pomyslné napětí mezi dvojslabičnou a trojslabičnou stopou.⁴⁷ Pohledy jiných odborníků na tuto skutečnost se ovšem liší, což Králík nezapomíná zmínit. Např. Karel Horálek, kterého Králík zmiňuje, hovoří o „oživování daktylských veršů“ a o „vzestupných počátcích u rozměrů tříslabičných.“⁴⁸ Druhý odborník, Jan Závada, si zase myslí, že v některých Bezručových básních se vyskytuje amfibrachys.⁴⁹

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž, s. 9.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž, s. 10.

⁴⁹ Tamtéž.

Králík k tomu dodává, že v prvních měsících roku 1899 převažují daktylské básně, zatímco pro básně *Jedna melodie*, *Tošonovice*, *Rektor Halfar*, *Dva hrobníci*, *Timbrová*, *70 000* či *Z Ostravy do Těšína* je typický trochej.⁵⁰

2.2.1 Změna básnického stylu

Podstatným rysem je podle Králíka také fakt, jak rozdílně se Bezruč staví k básním vydaným roku 1899 a k básním vydaným později (tedy roku 1904). Zatímco u první etapy spatřuje Králík typickou lyriku (spojenou s nedočkavou horečností a předváděním díla do zrodu), ve druhé etapě se básník dle Králíkových slov doslova zříká odpovědnosti za své dílo a odkazuje na své starší básně.⁵¹ Jako příklad uvádí Králík báseň *Kdo na moje místo*, která spadá do první etapy. Zde jsou Bezručova slova: „*A já přece myslím jen své verše, lyriku a ne práci národní.*“⁵²

2.2.2 Důvody změny básnického stylu

Velice prostý důvod spatřuje Králík v Bezručově přechodu z daktylu na trochej. Bezruč se podle něj obával, že se stane monotónním a že nebude mít patřičnou kvalitu. Dokonce kvůli tomu Herbenovi napsal „*časem špatné verše píšu.*“⁵³ Jak vidno, obavy to byly silné, což je u básníka logické a přirozené. Ze stejných důvodů podle Králíka utlumil Bezruč básně s tematikou Těšínska, tvrdil totiž, že „*Těšínsko už dochází.*“⁵⁴ Všechny tyto změny se odehrávají od dubna do května roku 1899 a souvisí podle Králíka s básníkovou obavou a vnitřním přesvědčením.⁵⁵

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž, s. 11.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž, s. 13.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ Tamtéž.

Za veliký omyl považuje Králík své přesvědčení, že těšínské písně by měly být starší, než písně ostravské. Kategorické prohlášení básníka z 8. dubna 1900 ho ovšem z tohoto omylu vyvádí.⁵⁶ Bezruč zde píše, že „*byl by býval Kovkop první přeškrtnut, tento byl psán prvý...*“⁵⁷

2.3 Shrnutí a doplnění

Závěrem se Králík zmiňuje o Bezručových tvůrčích pocitech po krizi v roce 1899. Uvádí prozrazení pseudonymu, odmítavé postoje slezské smetánky v Těšíně k jeho dílu, kritický úvodník na jeho adresu v *Opavském týdeníku* či hořké bilancování jeho básnické kampaně.⁵⁸ Na základě těchto událostí vznikla báseň *Úspěch*, kterou Bezruč opět zasílá Herbenovi a popisuje mu v ní své stavy. Králík toto vše vnímá jako pomyslnou ztrátu iluzí (lyrická tvorba) a nutnost smíru s holou realitou. Na druhou stranu Králík dodává, že Bezruč se zdaleka neodmlčel na vždy, ale jen na čas. *Slezské písně* se totiž po několik dalších desetiletí dotvářely, přičemž rozhodující tvář jim dodali samotní obyvatelé Slezska, jak Králík závěrem doplňuje.⁵⁹

Krom Králíkovy studie, která vyšla opět v 50. letech 20. století, pojednal o sbírce *Slezské písně* významný literární vědec Miroslav Červenka. Tato studie vyšla ve *Slovníku básnických knih* v roce 1990, tedy až po *Sametové revoluci*. Červenka s nadhledem uznává kvalitu sbírky, a to zejména její jádro. Současně mu přijde poněkud zvláštní, že se v souvislosti s Bezručem neustále hovoří jen o národních a sociálních motivech, ale příliš se nehovoří o motivech milostných. Přitom báseň *Jen jedenkrát* je podle Červenka unikátní, protože přináší intenzivně procítěné verše a je charakteristická výbušností, kterou Bezruč častokrát vnitřně pociťoval.⁶⁰

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž, s. 14.

⁵⁸ Tamtéž, s. 15.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ ČERVENKA, Miroslav. *Slezské písně – Petr Bezruč 1903, 1909*. In ČERVENKA, M., MACURA, V., MED, J., PEŠAT, Z. *Slovník básnických knih*. Praha: Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0217-X. s. 282-285.

Dále se Červenka zmiňuje o kritikách, které považovaly některé Bezručovy básně za nekultivované až barbarské. Podle Červenky přitom Bezruč ukázkově pracuje se symboly, s formováním mýtických postav a také s daktylem, který je v jeho podání relativně náročný. Nekultivovanost a barbarství si Červenka vysvětluje Bezručovou inspirací k J. S. Macharovi, který byl velmi rázným básníkem. Bezruč však podle Červenky na Machara navazoval jen částečně a liší se i od dalších básníků své generace (F. Gelner, V. Dyk, F. Šrámek, K. Toman).⁶¹

Za podstatný znak *Slezských písní* považuje Červenka lidovost, která podle něj začala dominovat v básních vydaných roku 1928. Následně si básně mohly získávat větší oblibu, protože byly svým stylem relativně snadno zapamatovatelné, dodává.⁶²

Závěrem se Červenka zmiňuje o skutečnosti, že Bezruč svou sbírku neustále upravoval a doplňoval a že vývoj *Slezských písní* v podstatě nebyl v době básníkovy života uzavřen. Každopádně je přesvědčen, že tato sbírka vyvolala u veřejnosti mimořádný zájem a že tento zájem pronikl i do jiných uměleckých sfér (hudba, výtvarné umění).⁶³ Na základě dalších studií budu moci později konstatovat, že tento zájem přetrvává dodnes a to poměrně výrazně.

Neméně výraznou měrou se v současnosti rovněž vedou spory ohledně otázky autorství většiny Bezručových básní. Odborníci polemizují o tom, zda je autorem všech básní skutečně Petr Bezruč, nebo zda patří jeho příteli Ondřeji Boleslavu Petrovi. Třetí možností je, že by *Slezské písně* byly společným dílem těchto dvou osob. Většina odborníků se nicméně kloní k první možnosti a přisuzuje autorství Bezručovi. Podrobněji se touto problematikou budu zabývat v páté kapitole.

⁶¹ Tamtéž, s. 285.

⁶² Tamtéž, s. 286.

⁶³ Tamtéž, s. 286-287.

3. K místům spjatým s básněmi Petra Bezruče

Výčet míst, se kterými je spjat život básníka Petra Bezruče, jakož i výčet míst, která následně Bezruč využil pro svou tvorbu, je opravdu bohatý. Z historického hlediska zde mohu zahrnout celé České Slezsko, podstatnou část Moravy (zejména Brněnsko, Hanou a Zlínsko), díky původu jeho matky také malé území Čech (Polabí) a konečně také Lužici – která sice od konce třicetileté války k našemu území nepatří, ale žijí zde Lužičtí Srbové, kterým v žilách koluje slovanská krev.

Z politického hlediska lze tyto oblasti vnímat minulou a dnešní optikou. Z hlediska faktografie druhé poloviny 19. století jde o území Rakouska-Uherska, jehož součástí byly i České země. S tímto územím se ovšem křížilo Pruské království (pozdější Německé císařství), které svým vlivem zahrnovalo právě dnešní České Slezsko. Zapomenout nesmím ani na Těšínsko, kde měli svůj domov Poláci, ačkoliv Polsko coby nezávislý stát neexistovalo a bylo rozděleno mezi Prusko, Rakousko a Rusko. Pro úplnost bych dodal, že právě pouze Rusko fungovalo coby nezávislý slovanský stát a vzbuzovalo v tvorbě celé řady básníků všeslovanskou myšlenku.

Pokud budu vnímat stěžejní místa básníka a jeho sbírky v kontextu aktuálních reálií, bude mě zajímat zejména území Moravskoslezského kraje, a to především Beskydsko, Těšínsko, Ostravsko a Opavsko. Právě tato místa se rozhodl ve své studii zmapovat Alois Adamus.

Adamusova studie pochází z roku 1927, tedy z doby, kdy již existoval samostatný Československý stát. Ve svých úvahách se ovšem vrací do dob, kdy zkoumaná místa byla součástí Rakouska-Uherska, tedy do období před první světovou válkou. Určité zmínky o konci války a vzniku nového, demokratického státu lze v této studii zaznamenat rovněž, jde ale spíše o dokreslení celkového obrazu.

3.1 Beskydsko

3.1.1 Staré Hamry

Jako první zastávku uvádí Staré Hamry. Podle něj poznal Bezruč toto místo zejména díky svým vytrvalým cestám.⁶⁴ Ve Starých Hamrech se navíc rozkládá osada Gruň, kde Bezruč stvořil báseň *Maryčka Magdonova*.⁶⁵

Adamus vysvětluje, že základním podnětem pro napsání této básně byla zpráva z *Těšínských novin*, která informovala o tragické smrti mládence Bardoně. Bezruč pak změnil několik písmen a z Bardoně se stal Magdon. Hlavní úmysl spatřuje Adamus ve skutečnosti, že několik rodin Magdonových (zde je nejdůležitější vdova Marie Magdonová, všeobecně známá jako Maryčka) ve Starých Hamrech žilo také a nevedlo se jim zrovna dobře. Bezruč tak mohl využít motiv sociální útlaku ve spojitosti s tragickou událostí mládence Bardoně.⁶⁶

Podle Adamuse dráždila Bezruče rovněž vysoká míra moci tzv. lesních úředníků, kteří byli povětšinou cizího původu a neměli tedy k této oblasti žádný vztah.⁶⁷ Za nejvíce odstrašující příklad uvádí Bezruč dle Adamusových slov někdejšího nadlesního Arnošta Šuderlu. Vadilo mu, že „*přísně dbal svého zevnějšku a společenské uhlazenosti, ale jeho srdce bylo tvrdé, lstivé, despotické a nepřístupné citům lidskosti*.“⁶⁸ Adamus tvrdí, že veškerou nespravedlnost, kterou Bezruč z činů Šuderly cítil, vyličil v básni *Zem pod horami*.⁶⁹

⁶⁴ ADAMUS, Alois. *Po stopách Slezských písní Petra Bezruče*. 1. vydání. Brno: Moravské kolo spisovatelů, 1927. s. 8.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž, s. 9.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž, s. 11.

Je tedy na první pohled poněkud podivné, že když Šuderla (jak se Adamus zmiňuje) roku 1888 na svou funkci rezignoval, místní to příliš neuvítali.⁷⁰ Důvod je však prostý. Novým starostou se stal totiž Israel Hochfelder, tedy žid.

Adamus říká, že místním přišlo tehdy neslýchané, aby žid vedl křesťanskou osadu.⁷¹ Následně popisuje Hochfelderovo svržení, jeho cestu k nahromadění majetku i smutný konec, kdy prakticky o veškerý majetek přišel.⁷² Tyto informace by za normálních okolností nebyly příliš podstatné, ovšem Bezruč i na základě těchto motivů napsal onu báseň *Maryčka Magdonova*, jak Adamus závěrem dodává.⁷³

3.1.2 Lysá hora

Nedaleko osady Staré Hamry leží nejvyšší vrchol Moravskoslezských Beskyd, Lysá hora. Adamus upozorňuje, že až do převratu šlo vyložené o německou oblast.⁷⁴ Dále se zmiňuje o četných výšlapech Bezruče na tento vrchol, přičemž se soustředí zejména na trasu z Frýdlantu nad Ostravicí přes Borovou. K tomuto místu si vypůjčuje básníkovu citaci, kde se tvrdí, že „*Po našem slovo boží ještě slýchat na Borové.*“⁷⁵

3.2 Těšínsko

Další vzpomínkově bohatou oblastí je Těšínsko. Adamus popisuje tehdejší česko-polské vztahy a jejich odraz v Bezručově tvorbě. Dostává se např. k polemice, ve které Bezruč básnickou formou vyjádřil svůj názor na skutečnost, zda se mají těšínské děti učit ve škole česky nebo polsky. Podle Adamuse přirovnal Bezruč absenci výuky českého jazyka k pomyslnému nastolení doby temna.⁷⁶

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž, s. 13.

⁷² Tamtéž, s. 14.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž, s. 15.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž, s. 28.

3.2.1 Domaslovice

Nejvíce leží Bezručovi na srdci obec Domaslovice, jak se z dalšího Adamusova pojednání lze dozvědět. Adamus upozorňuje, že tato obec je na těsném jazykovém pomezí. Bezruč zde podle autora věnoval stejnojmennou báseň knězi P. Janovi Ježíškovi, který odpočívá na tamním hřbitově.⁷⁷

3.2.2 Dobratice

Druhým významným těšínským místem jsou podle Adamuse Dobratice, kde se hovořilo povětšinou moravsky.⁷⁸ To na základě Adamusových slov v Bezručovi vyvolává na jednu stranu příjemné vzpomínky (sezení u ohně, básnická inspirace, boží znamení v roli dohlázele na česko-polský zápas) a na druhou stranu výčitky, ve kterých se vrací do období, kdy nehájil zájmy rodného Slezska a raději se rozhodl cestovat a poznávat cizí kraje.⁷⁹

3.2.3 Tošonovice

Doslova v sousedství Dobratic leží další malebná víska, Tošonovice (přesněji Horní a Dolní Tošonovice). Obyvatelé jsou zde opět většinou katolického a menšinou evangelického vyznání, jak Adamus doplňuje.⁸⁰ Současně demonstruje coby ukázkový příklad důležitosti této vesnice rozhovor Petra Bezruče s tamější dívkou. Na běžný pozdrav zdejších obyvatel totiž Bezruč odpovídá nejprve polsky a poté už česky. Důvody jsou podle Adamuse prosté. Bezruč si vzpomněl na dobu, kdy tato území měla v moci domácí drobná šlechta a mluvilo se zde tudíž česky. Později ovšem došlo k budování zemědělského velkokapitálu a domácí rody ztratily převahu.⁸¹

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž, s. 29.

⁷⁹ Tamtéž, s. 30-31.

⁸⁰ Tamtéž, s. 32.

⁸¹ Tamtéž, s. 33-34.

Bezruč tedy trápilo, že se zde od jistých dob mluvilo především polsky, a proto takto protestně rovněž odpověděl. Zároveň by pochopitelně chtěl, aby tomu tak nebylo. Pikantní je, že důvod této změny je opět sociální, čehož si Bezruč nemohl nevšimnout.

3.2.4 Těšín

Následující cestu vede Adamus na těšínskou věž, odkud je dle jeho slov nádherný výhled na metropoli celé oblasti, Těšín. Adamus považuje za důležité, že Těšín byl milován prakticky všemi obyvateli (Čechy, Poláky, katolíky, evangelíky...) a důležitou roli zde hrál prostý lid.⁸² Na druhou stranu, podle Adamusových tvrzení Bezručovi vadilo, že místní *Těšínské noviny* se sociálními poměry příliš nezabývaly a neměly tudíž mezi prostým lidem mnoho čtenářů.⁸³ Bezruč se podle Adamuse právě proto o samotném Těšínu básnický příliš nezmiňuje a dokonce mu prorokuje neštěstí, neboť prostý lid zde podle něj neustále někomu ustupuje.⁸⁴

Další důvod, proč Bezruč ve svých básních Těšín opomíjí, je mnohem prozaičtější. Adamus připomíná, že zdejší krajina je převážně zemědělského rázu, což zavání idylou. Takové prostředí Bezručovi pochopitelně nenabízí možnosti zkoumání sociální problematiky, neboť pomyslné nůžky se zde toliko nerozevírají. Podobné je to podle Adamuse na Opavsku, zatímco zcela naopak se věci mají na Karvinsku.⁸⁵

⁸² Tamtéž, s. 35.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

Při pojednání o Těšínu považuje Adamus za nutné zmínit jeden faktografický mýtus. Těšínem totiž protéká řeka Olza, nesprávně označovaná česky jako Olše. Původ tohoto slova totiž není ani slovanský, ani germánský, ale pravděpodobně keltský, jak Adamus upozorňuje.⁸⁶

Olza dělí město Těšín od předměstí Sasůvky (německy Sachsenberg), což je dnešní Český Těšín.⁸⁷ Dnes se mimochodem ve školách mylně učí o tom, že máme Český a Polský Těšín. Ve skutečnosti máme Český Těšín a polské město Cieszyn. Závěrem ještě dodám, že v Českém Těšíně se dříve usazovali polští židé, na které si Bezruč dle Adamusových slov vzpomněl básní *Koniklec* (hovoří o kupcích ze Sasůvky).⁸⁸

3.2.5 Dombrová

Nedaleko Karviné, o které již byla řeč, leží víska Dombrová (svého času nazývána česky Doubrava). Tato víska je pro básníkovu tvorbu důležitá, protože stejnojmenná báseň má podle Adamuse velice zajímavý a současně spleťtý příběh.⁸⁹ Poprvé byla otištěna v *Československém Deníku* roku 1919. V té době v důsledku česko-polské války Poláci Dombrovou okupovali. Obyvatelstvo si tedy logicky myslelo, že motivem k napsání básně je Bezručův stesk nad ztrátou vísky, ukázalo se však, že všechno je jinak. Báseň je totiž, jak Adamus vysvětluje, poněkud starší. Bezruč ji napsal ještě v 19. století a reagoval na zavedení polského jazyka do škol a kostelů.⁹⁰ To samozřejmě muselo vyústit v celou řadu incidentů mezi Čechy a Poláky, které se v období česko-polské války opět mohly oživit. Po této válce se vesnice definitivně vrátila do českých rukou a potkal ji klasický hornický osud jako ostatně celé Karvinsko.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž, s. 37.

⁹⁰ Tamtéž, s. 37-40.

3.2.6 Okolí Karviné

Typickým příkladem podobně orientovaných vesnic na Karvinsku jsou Lazy, Suchá, Blendovice, Datyně, Šumbark, Petřvald, Sviadnov či Poremba. Pokud jde o Lazy, charakterizuje je Adamus jako místo zápasu mezi moravskými katolíky a polskými evangelíky. Bezruč opět podle něj vnímal tento boj velice citlivě a napsal k němu stejnojmennou báseň (*Lazy*).⁹¹

Podobně Bezruč postupoval u obce Suchá. Opět jde o zavádění polštiny do českých škol a kostelů ve druhé polovině 19. století, jak Adamus doplňuje.⁹² Blendovice se v tomto ohledu drobně liší skutečností, že se zde od 70. let 19. století dokázali Češi s Poláky dohodnout na pravidelném střídání bohoslužeb, Bezruč zde mimo to dle Adamusových nálezů zaujal sebevědomý selský evangelický lid.⁹³ Datyně a Šumbark naopak podle autorových poznatků představují v Bezručově tvorbě naprosto totožný obrázek jako obec Suchá.⁹⁴

Mnohem zajímavější je podle Adamuse vesnice Petřvald, místními ovšem vyslovována Pětvald. Bezruč jej ve své básni srovnává s obcí Lískovec u Frýdku. Podle Adamuse tím Bezruč narážel zejména na skutečnost, že v obou vesnicích vládne stejný pán, v obou je cizí škola a zejména děti mluví cizí řečí (tentokrát jí ale není polština, nýbrž němčina). Toto měl Bezruč vnímat jako vrchol germanizace a rozmach tehdejšího Pruska.⁹⁵

Také vesnici Sviadnov srovnává Bezruč s Lískovcem. Tentokrát Adamus uvádí jako rozhodující faktory Bezručovu vzpomínku na zdejšího mlynáře Jiříka. V prostorách mlýna totiž později vznikla továrna, která zde přitáhla opět poněmčování a tragické osudy lidí.

⁹¹ Tamtéž, s. 41.

⁹² Tamtéž, s. 44-45.

⁹³ Tamtéž, s. 46.

⁹⁴ Tamtéž, s. 47.

⁹⁵ Tamtéž, s. 48-49.

Bezruč reagoval slovy „*Co to za fabriku? Nevoní lípy, v oči tvých děvuch žid pohleděl drzý, poskoč pryč, poskoč, má Ostravice.*“⁹⁶ Symbol Ostravice je zde důležitý, protože si skokem do ní nejeden člověk vzal život. Zde to byl na základě Adamusových poznatků mladý hospodář ze Sviadnova.⁹⁷ Nejznámějším případem je ovšem Maryčka Magdonova.

Snad posledním příkladem budiž Poremba, které se dnes říká Poruba. Bezruč podle Adamuse zarmoutilo, když zde byla roku 1896 založena polská škola, která měla fungovat jako alternativa ke škole české. Českou školu vedl mimochodem František Halfar, kterému Bezruč věnoval báseň Kantor Halfar. Když byl Halfar zvolen poslancem zemského sněmu, ztratil s obcí kontakt a Poláci tak získali definitivně převahu. Bezruč opět reagoval připomenutím faktoru nastoleného temna, dodává Adamus.⁹⁸

3.2.7 Frýdek-Místek

Místem na moravsko-slezském pomezí je město Frýdek-Místek. Dodnes je všeobecně mezi obyvateli Moravy a Slezska známo, že každý obyvatel Frýdku-Místku zdůrazní, z jaké části pochází. Důvod je prostý; Frýdek je slezský, Místek moravský. Tehdy však na základě Adamusovy studie začínal Frýdek jako moravské město a teprve s příchodem němčiny se stal postupně slezským.⁹⁹ Adamus dále zmiňuje že, roku 1881 se zde stal starostou továrník Valentin Žár (nadlouho poslední slovanský starosta). Současně však dodává, že Bezručovi následně vadilo, která se rodina Žárů tzv. odnárodnila. Zejména Bernard Žár, o kterém Bezruč pojednává ve stejnojmenné básni, je podle něj ukázkovým příkladem takového odnárodnění se.¹⁰⁰ Výstavby továren, germanizaci a další tzv. nespravedlnosti, zachytil ostatně Bezruč ve svých básních také.

⁹⁶ Tamtéž, s. 50.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž, s. 51.

⁹⁹ Tamtéž, s. 52.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 52-53.

Adamus ještě dodává, že Frýdek-Místek samozřejmě není jediným takovým příkladem, z dalších jmenuje Polskou a Německou Lutyni či Dětmárovice. Problematiku těšínských míst (do kterých spadá vyjma samotného Těšína celé Karvinsko a Frýdecko) uzavírá Adamus těmito slovy: „*V kostelích těchto vsí konala se kázání řečí kazatele.; byl-li Slezan, kázal Polsky, byl-li Moravan, česky. Tak tomu bývalo vždy na Těšínsku.*”¹⁰¹

3.3 Ostravsko

3.3.1 Michálkovice a Polská Ostrava

Po Beskydsku a Těšínsku je nesmírně důležitou oblastí Ostravsko. Adamus začíná rozbor těchto míst v Michálkovicích a Polské Ostravě. Opět zde popisuje spor o zakládání polských a německých škol, národnostní konflikty v továrnách, problematiku samospráv apod.¹⁰² Zdejší konflikt je navíc umocněn tím, že se pohybuje na několika osách (haličští Poláci x pruští Němci x Moravané x Slezané x Židé).

Spor vrcholil, jak Adamus vysvětluje, roku 1904, kdy obecní výbor rozhodl o přejmenování Polské Ostravy na Slezskou Ostravu. Proti tomu se postavili Vincenc Prasek, Věnceslav Hrubý a právě Petra Bezruč.¹⁰³ Zatímco Prasek s Hrubým se vymezili především politicky, Bezruč využil svůj um k napsání básně *Polská Ostrava*. Jako demonstrativní ukázkou bych uvedl následující slova: „*Přibylec nadutý národa jazyk psuje...*”¹⁰⁴ Adamus dále uvádí, že Bezručovi bylo současně trnem v oku komolení názvů jednotlivých slezských míst (např. Lucina na Lučinu, Karviná na Karvín nebo Dombrová na Doubravu).¹⁰⁵

¹⁰¹ Tamtéž, s. 55.

¹⁰² Tamtéž, s. 60.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 60-61.

¹⁰⁵ Tamtéž.

Pokud jde o osud básně *Polská Ostrava*, Adamus dodává, že nejprve nebyla uveřejněna (protože nedošlo k přejmenování uvedeného místa), ale roku 1919 (kdy k onomu přejmenování nakonec skutečně došlo) ji Bezruč na znamení odporu už zveřejnil.¹⁰⁶

3.3.2 Ostrava

Zcela kultovní a nejznámější básní je bezesporu *Ostrava*. Adamus zmiňuje, že poprvé vyšla roku 1899, ale ve skutečnosti byla napsána o pět let dříve, přičemž důvodem byla reakce na tragické události onoho roku, které vrcholily u jámy svaté Trojice na Polské Ostravě v rámci jedné z největších oblastních stávek.¹⁰⁷ Dále Adamus sděluje, že popis vývoje těžby uhlí na Ostravsku, jakož i popis stávek a vůbec sociálních poměrů, by vydal na celou knihu. Omezil se tedy jen na nejpodstatnější data, která ostatně pro svou sbírku využil i Bezruč.¹⁰⁸

K největšímu rozmachu těžby uhlí na Ostravsku došlo roku 1892, kdy zde bylo zaměstnáno asi 26 000 horníků a tento počet se až do konce první světové války navyšoval. Sociální poměry pak byly nejvíce nesnesitelné v letech 90., kdy došlo právě k oné stávce. Dále Adamus zdůrazňuje, že tyto stávky nikdo z horníků prakticky nevedl, a tak byly krutě potlačeny. Bezruč na ně vzpomínal takto: „*Když jsem jim pohrozil kladivem, kdekdo se začal mi smáti... napřah jsem kladivo... teklo v ráz na Polské Ostravě krve.*“¹⁰⁹ Konec citátu je již reakcí na výsledek stávky. Zastřeleno bylo 12 horníků a jeden chlapec. Vše se odehrálo u jámy Trojice v Polské Ostravě, dodává Adamus.¹¹⁰ Z ostatních ostravských míst považuje Adamus za nejdůležitější ves Hrabovou (Bezruč hovoří o hrabovském bohu, který má být stejně chudý, jako místní obyvatelé).¹¹¹

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 62.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 63.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

3.4 Opavsko

Závěrečné cesty vedou z Ostravska na Opavsko. Adamus popisuje zemědělský ráz krajiny lemující hranici řeky Odry směrem k Hlučínsku, zmiňuje se o vesničkách jménem Střebovice (dnešní Třebovice), Děhylov, Hrabyně či Háj a popisuje básnickovy vzpomínky, kterak Bezruč podnikal se svým otcem výslapy do Hrabyně z Háje v době hrabyňské pouti, nebo kterak právě v těchto místech stvořil náboženskou báseň *Věřím*.¹¹²

3.4.1 Opava

Severně od Hrabyně se nachází samotná Opava, historické centrum Českého Slezska. Bezruč zde ve svých básních zachytil nelehký osud, který toto město měl potkat (poněmčení). Adamus tvrdí, že doslova „*v úzkostech viděl, jak se Prusko zmocní země opavské*.“¹¹³ Po první světové válce se Opava stala součástí První republiky, německé obyvatelstvo však přestalo převažovat až po druhé světové válce.

3.4.2 Domov

Za nejvíce nostalgické místo pro život Petra Bezruče považuje Adamus soutok řek Opavy a Moravice, jde o okolí Komárova. Adamus připomíná, že právě odtud pocházeli básníkovi předci, kteří se poté usadili v nově vzniklé osadě Háj a že tomuto místu Bezruč věnoval báseň *Pluh*. Díky častým návratům do této krajiny pak ještě Bezruč přidal báseň *Návrat*, dodává Adamus.¹¹⁴ Známa je také Branka u Opavy, o které se Adamus zmiňuje pouze okrajově. Bezručovi se zde totiž podařilo chytit motýla (stužkonosku modrou), na kterého čekal celý život.

¹¹² Tamtéž, s. 65.

¹¹³ Tamtéž, s. 66.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 67-68.

3.5 Shrnutí

Celkově Adamus na základě rozboru míst souvisejících s životem a tvorbou Petra Bezruče charakterizuje básníka jako osobu, která obyčejný život prostého poštovního úředníka dokázala zvěčnit originálním a nenapodobitelným uměleckým dílem (*Slezské písně*). Adamus je přesvědčen, že se v nich Bezruč doslova vyzpíval z bolesti slezského národa, který tolik miloval, a že se mu povedlo proniknout do všech složek problémů místního obyvatelstva. Od národnostních, přes kulturní až k sociálním.¹¹⁵ Bezruč se stal tedy jakýmsi ztělesněním slezského češství, osobou, ke které se skrze jeho dílo slezský lid dlouho upínal, a kterého (podle Adamuse) vnímal jako svého mluvčího. Úplným závěrem Adamus doplňuje, že vůbec nejcennější pro Bezruče bylo to, že „vyšel z lidu a k němu se vrátil, vyrostl z jeho strádání a pomohl jej osvobodit.“¹¹⁶

V roce 2001 vyšlo druhé (upravené) vydání publikace *Česká literatura na předělu století*, do kterého editorky zařadily studii o Petru Bezručovi, napsanou renomovaným literárním historikem Felixem Vodičkou (v roce 1952). Vodičku zaujalo, že celá Bezručova poezie je poezií uvědomování si národních a především sociálních zkušeností na základě celé řady konkrétních příkladů a že tedy v žádném případě nejde o poezii abstraktní.¹¹⁷

Současně je Vodička toho názoru, že Bezručovy nejde o Maryčku Magdonovou, Bernarda Žára nebo markýze Géru, ale o znázornění sociální problematiky tehdejší doby. Jednotlivé osoby slouží podle Vodičky právě jako konkrétní příklady. Úplně stejně se to podle něj má s místy, která jsou v Bezručově sbírce zobrazena. Na druhou stranu Vodička uznává, že k určitým místům měl Bezruč přeci jen hlubší vztah (Opava, Petřvald, Lysá hora) a že v nich nezachycuje jen sociální motivy, ale i své prožitky.¹¹⁸

¹¹⁵ Tamtéž, s. 69-70.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ VODIČKA, Felix. Petr Bezruč (1867-1958). In ČORNEJ, P., HRABÁKOVÁ, J., KŘIVÁNEK, V., LUKEŠ, J., MED, J., MERHAUT, L., MOCNÁ, D., ŠTĚDROŇOVÁ, E., VÍZDALOVÁ, I., VODIČKA, F. *Česká literatura na předělu století*. 2. upravené vyd. JANÁČKOVÁ, Jaroslava., HRABÁKOVÁ, Jaroslava. (eds.). Praha: H + H, 2001. ISBN 80-86022-82—X. s. 129-135.

¹¹⁸ Tamtéž.

4. Petr Bezruč pohledem místních a národních periodik

Období Bezručova života je velmi dlouhé a plodné. Zasahuje prakticky celou druhou polovinu 19. století a celou první polovinu století 20. Tuto epochu lemují nejrůznější revoluce (např. revoluční rok 1848, ale i Vítězný Únor 1948), války (první a druhá světová válka), opětovné vzniky Československa (1918 a 1945), ba i jeho zánik (1939). Současně šlo o období rozmachu kapitalismu na straně jedné a pořádání četných dělnických a hornických stávek na straně druhé. Jednotlivá periodika si všech těchto aspektů pochopitelně všímala a hledala v nich, mimo jiné, spojitost s básníkem Petrem Bezručem a jeho tvorbou.

Protože jsem jako hlavní zdroj svého zkoumání použil *Výstřižkový archiv Památníku Petra Bezruče*, nebudou u všech článků uvedeni autoři. Ze stejného důvodu jsem u mnoha článků nemohl uvést ročník a číslo daného periodika, nýbrž pouze datum vydání. Současně jsem se rozhodl využít názvy článků k titulováním jednotlivých podkapitol.

Pokud jde o výčet jednotlivých periodik, zvolil jsem periodika následující: *Polední deník, Polední list, Národní právo, Most; Prachen, Demokratický týdeník pro zájmy českého Pošumaví; Moravská orlice, Lidové noviny, Moravskoslezský učitel, Palcát, Svoboda, Právo lidu, Host, Ostravský večerník, Kraj, Bezručův hlas, Podkarpatské hlasy a Česko-lužický věstník.*

Jsem si vědom skutečnosti, že v tehdejší době prakticky každá politická strana měla své periodikum (např. sociální demokraté *Právo lidu*, komunisté *Rudé právo*, národní obec fašistická *Národní právo* atd.), a že tedy některé články budou inklinovat k tendenčnosti. Zároveň si však myslím, že ona názorová pestrost bude přínosná a povede k možnosti udělat si co nejkvalitnější obrázek o recepční složce básníka Petra Bezruče z pohledu místních a národních periodik.

4.1 Zajímavosti

Úvod této kapitoly jsem se rozhodl věnovat zajímavostem, o kterých nejrozumnější periodika informovala čtenáře. Např. *Polední deník* otiskl ve své rubrice článek pod názvem „*Víte o básníkovi Petru Bezručovi, že:*“¹¹⁹ Čtenář se z následných řádků může dovědět, případně si připomenout, že Bezručova matka pocházela z Čech; že jeho otec Antonín Vašek byl jedním z prvních slezských buditelů v době *Národního obrození*; že Bezruč vstoupil do literatury roku 1889, když pod pseudonymem Ratibor Suk napsal črtu o díle *Švanda Dudák*; že když kolem roku 1900 začal tisknout své první básně, tvrdilo o něm mnoho kritiků, že nemá pravého básnického ducha a jeho verše jsou jako bez života; že básník a politik Josef Holý nejprve tvrdil, že Bezručovy básně jsou špatné a neměl by raději psát vůbec, aby pak v době Bezručovy slávy hrdě prohlašoval, že básník byl vlastně jeho žákem; že na Bezručovu tvorbu měl obrovský vliv Josef Svatopluk Machar nebo že mnozí vnímali autora *Slezských písní* jako beskydského gorala či horníka z Vítkovic.¹²⁰

4.1.1 Bezručovy pseudonymy

Zcela samostatnou kapitolou, pokud jde o zajímavosti, jsou básnickovy pseudonymy. Bezruč jich za svůj život užil hned několik. Od Smilů z Rolničky a ze Strážnice, o kterých jsem se v úvodních kapitolách zmiňoval, přes výše zmíněného Ratibora Suka až po pseudonymem nejznámější (*Petr Bezruč*) a s osobou občana Vladimíra Vaška navždy spojený. Hned několik periodik a dalších odborníků zkoumalo, proč si básník jako pseudonym zvolil zrovna příjmení Bezruč. *Polední list* z března roku 1938 vysvětluje, že jméno Bezruč patřilo ve Slezsku k četným a oblíbeným, a to ze jména ve Slezském Těšínsku a na Beskydsku.

¹¹⁹ Víte o básníkovi Petru Bezručovi, že: *Polední deník*. Praha: 11. 8. 1940.

¹²⁰ Tamtéž.

Bezruč se tedy podle redakce chtěl ztotožnit se starobylým regionem a stát se jedním z jeho „skutečných“ obyvatel.¹²¹ Redakce současně dodává, že důvodem pro zvolení takového pseudonymu rozhodně nebyla inklinace k něčemu slabému, neúplnému zkrátka něčemu bez něčeho... tuto teorii potvrzuje také článek z *Poledního deníku*, který vyšel o dva roky později.¹²²

4.2 Bezručovy vlastnosti

Tématem mého dalšího zkoumání jsou Bezručovy vlastnosti. V předchozích kapitolách jsem se zmiňoval o básníkově plachosti, o snaze zůstat celoživotně anonymní, jakož i o hledání a znovunalezení ztracené identity. Také vybraná periodika si daných vlastností zkoumají a rozebírají je.

Národní právo si všímá především básníkovy skromnosti, kterou demonstruje na příkladu Bezručova odmítnutí vymodelovat v životní velikosti jeho podobiznu formou busty. Ta měla být připravena k básníkovým 70. narozeninám. Bezruč ovšem modelování busty s díky odmítl, čímž podle *Národního práva* ještě více přilnul ke slezskému lidu.¹²³

4.3 Bezručovy slavné básně

Periodikum *Most* pro změnu připomíná Bezručovy nejslavnější básně (*Maryčka Magdonova*, *Bernard Žár*, *Ostrava*) a má za to, že se již staly součástí slezského kulturní bohatství a v podstatě zlidověly.¹²⁴ Ve svém článku se ale také vrací do období, kdy se básník na nějakou dobu odmlčel. Tentokrát nejde o odmlčení z důvodu tvůrčí krize či z důvodu nechtěného vystoupení z anonymity, nýbrž jde o básníkovu zklamání z národního a sociálního vývoje. Redaktor nadále připomíná, že Bezruč odpověděl veřejnosti až básní z roku 1931 o *Stužkonosce modré*.

¹²¹ Odkud má Bezruč svůj pseudonym. *Polední list*. Praha: 21. 3. 1938.

¹²² TĚŠÍNSKÝ, B. Po stopách rodu Bezručova jména. *Polední deník*. Praha: 4. 9. 1940.

¹²³ REK. Petr Bezruč a slezská skromnost. *Národní právo*. Praha: 21. 5. 1937.

¹²⁴ TÁBORAN, R. M. Básník ponižených. Petr Bezruč. *Most*. Praha: 30. 9. 1937.

Stužkonoska je důležitým symbolem, protože zde se podařilo básníkovi něco, na co celý život čekal (chytit tohoto vzácného motýla). Bezruč podle redakce věřil, že to samé se povede v národních, sociálních a demokratických otázkách i jeho zemi a lidu, ale nedočkal se, jak redaktor dodává.¹²⁵

4.4 Bezručův přínos

Za velice obsáhlý, byť svou délkou stručný, lze považovat článek Jana Brauna, který vyšel v *Demokratickém týdeníku pro zájmy českého Pošumaví*. Braun vnímá Bezruče jako nejčtenějšího básníka, který ve svých „písničkách“ staví proti sobě kapitál či bezpráví na straně jedné a ubohého sedřeného dělníka na straně druhé. Současně tvrdí, že Bezruč si těchto sociálních křivd byl vědom už v době habsburské vlády a mohl tak přidat národní aspekt. Následné osvobození a vznik samostatného Československého státu měl Bezruč chápat i jako osvobození českého a zejména slezského lidu. Podle Brauna se tak stalo jen zčásti, neboť sociální problémy nezmizely a Bezruč si to zjevně nadále uvědomoval. Závěrem je Braun přesvědčen, že Bezruč se přes všechny potíže stal básníkem milovaným a uznávaným.¹²⁶

4.5 Jiný Petr Bezruč

Redakce periodika *Moravská orlice* vydala roku 1934 článek pod názvem *Druhá tvář Petra Bezruče*.¹²⁷ Reaguje tak na skutečnost, že široká veřejnost vnímala Bezruče jako básníka popisujícího sociální chmury, a to zejména na Těšínsku, kde básník dlouhá léta žil a měl pocit, že svým utrpením bere na své břímě bolest všech obyvatel tamního regionu. Podle redakce je ovšem nutné vyličit veřejnosti také Bezruče z brněnského působení. Brněnský, nebo spíše jihomoravský Bezruč, je redakcí líčen jako podnikavý a vlastenecký.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ BRAUN, Jan. Petr Bezruč. *Prachen, Demokratický týdeník pro zájmy českého Pošumaví*. Strakonice: 13. 10. 1939. Roč. 1, č. 40.

¹²⁷ Druhá tvář Petra Bezruče. *Moravská orlice*. Brno: 14. 1. 1934.

Často dle redakčních záznamů podnikal výšlapy s O. Bystřinou a A. Mrštíkem na Pálavu a do Valčic za vínem. Bezruč se měl rovněž vyznat z lásky k Pavlovským vrchům, zákrutám Dyje, Kyjovu nebo ke slovenským bratrům. Celkově vnímá redakce toto Bezručovo období jako rozbouřené a zároveň idylické. Za důkaz považuje básně *Divizna* a *Třemdava bílá nad Pulgary* (ta nebyla ovšem nikdy otištěna).¹²⁸

4.6 Bezručův humor

Lidové noviny zkoumali Bezruče za svou existenci nesčetněkrát. Specifický je ovšem článek pojednávající o Bezručově humoru. Podle *Lidových novin* je Bezruč v jádru člověkem plachým a nehumorným. Na základě tvrzení někdejších Bezručových kolegů ovšem přicházejí s informací, že pokaždé, když se na Bezruče valily nepříjemné zprávy, pomáhal si právě humorem.¹²⁹

Současně považuje redakce *Lidových novin* za zajímavé, že byl Bezruč pro svou štedrost považován za boháče a tím pádem mu chodilo obrovské množství dopisů, jejichž pisatelé prosili básníka o pomoc.¹³⁰

Za vůbec nejbizarnější dobročinný skutek považuje redakce peněžitý dar v hodnotě 500 korun neznámému jugoslávskému básníkovi.¹³¹ Nejvtipnějším pak shledává dvě Bezručovy reakce. První se týká výstavby mostu v jedné obci, která na Bezruče apelovala, aby jí přispěl, druhá pojednává o Bezručově reakci na dlouhé návštěvy s lidmi, které zrovna moc nemusel. Reakce jsou následující: „*Má-li obec peněz dost, nechť postaví nový most, pakli obec peněz nemá, ať se do stavby mostu nedá... Návštěvníku budiž zdrav, a i když anděl jsi nevinný, víc než ¾ hodiny zde neseď a potom plav.*“¹³²

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Bezručův humor. *Lidové noviny*. Praha: 14. 10. 1937.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

4.7 Bezruč slaví 70 let

Následující prostor hodlám využít pro téma, týkající se Bezručovy oslavy 70 let. Vše začíná slavnostním odhalením pamětní desky v Opavě, a to přímo v básnickově rodném domově na Ostrožné ulici. S touto zprávou přišlo, mimo jiné, periodikum *Moravskoslezský učitel*. V článku je líčen proslov dr. Vojtěcha Martínka, který Bezruče charakterizoval jako burcovatele českého svědomí a básníka současnosti i budoucnosti. Dále se zde píše, že slavnosti přihlíželo na 17 000 osob a že samotný Bezruč se, jak jinak, díkůvzdání nezúčastnil. Místo toho měl vyjádřit přání hezkého počasí (hodně slunce), což mělo souviset s přívětivostí slezských bohů. Článek je následně uzavřen tím, že počasí bylo krásné a slavnosti přálo...¹³³

Druhého září roku 1937 je periodikem *Palcát* připomenuto, že se blíží dvě básnická jubilea.¹³⁴ První se má týkat 25letého výročí úmrtí Jaroslava Vrchlického, druhé oslavy 70 let Petra Bezruče. Taková oslava nabízí hlubší prostor pro bilancování Bezručova života, čehož se ujalo periodikum *Svoboda* článkem *K Bezručově sedmdesátce*.¹³⁵

Redaktor na úvod připomíná Bezručovu animozitu k čemukoliv veřejnému a píše, že kdyby měl Bezruč možnost psaní těchto řádků zatrhnout, s radostí by to udělal. Redaktorovi ale přijde škoda o tak významné události nic nenapsat.¹³⁶ Dále redaktor píše, že nechce hodnotit Petra Bezruče příliš odborně, neboť se necítí jako odborník a mile rád přenechá tyto analýzy jiným. Jde mu o vykreslení Bezruče jako člověka, tedy vlastně, jak říká, o vykreslení Vladimíra Vaška. Podle něj je na úvod potřeba zbořit jistý mýtus o Bezručově plachosti.¹³⁷

¹³³ Vděčnost Petru Bezručovi. *Moravskoslezský učitel*. Brno: 9. 6. 1937.

¹³⁴ Dvě básnická jubilea. *Palcát*. Moravská Ostrava: 2. 9. 1937.

¹³⁵ EFENDI. K Bezručově sedmdesátce. *Svoboda*. Praha: 15. 9. 1937.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

Ve skutečnosti je Bezruč plachý jen v oficiální komunikaci, jinak užívá svého humoru měrou vrchovatou, uskutečňuje se svými soupeřnými výšlapy do oblíbených míst atd. Oněmi výšlapy může Bezruč podle redaktora vyřešit hned dvě skutečnosti najednou. Jednak ho zde nemohou očekávat ani novináři, ani jinak početný zástup obdivovatelů, a jednak se může s lidmi, které má rád, podívat do míst, která tolik miluje.¹³⁸ Redaktor si myslí, že není nic špatného na tom, když člověk odmítá být středem pozornosti, protože každému toto není dáno a nakonec vlastně, je to i určitý projev skromnosti, která nikdy není na škodu. Závěrem dodává, že je Bezruč věrným přítelem těch, kteří jsou mu rovněž oddaní, a gentlemanem.¹³⁹

4.8 Bezručova obliba

4.8.1 Kladná přijetí

O velké oblibě básníka Petra Bezruče se lze dočíst i v *Moravskoslezském učiteli*, který jsem zde již jednou citoval. Tentokrát vyšel článek v Brně roku 1939 a týká se studie, která chtěla zjistit, jak si u veřejnosti čeští básníci stojí. Redaktoři se opírali o data z díla *Hovory o knihách*, kde bylo Bezručovi přisouzeno dělené třetí místo.

Redakce dále ve svém článku docházela k tvrzením, že je zajímavé, že oblíbenější byli autoři starší poezie (Jan Neruda a Svatopluk Čech) a teprve poté následovali autoři novější (Josef Hora, Jiří Wolker, Otokar Březina nebo Karel Hynek Mácha). Poměrně nízko naopak skončili lumírovci (Josef Václav Sládek a Jaroslav Vrchlický) a protispolečenská buřiči (zejména Stanislav Kostka Neumann).¹⁴⁰ Autoři ještě doplňují, že ze žijících básníků dopadl nejlépe Jan Hora, který ostatně celou anketu vyhrál, a že je tomu tak proto, že českému čtenáři mluví z duše zdaleka nejlépe.¹⁴¹

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Který český básník vám mluví nejvíce z duše? *Moravskoslezský učitel*. Brno: 15. 6. 1939.

¹⁴¹ Tamtéž.

4.8.2 Rozporuplná přijetí

Doposud jsem psal pouze o názorech veskrze pozitivních. Každý člověk má však krom stoupců i své odpůrce, nejinak tomu bylo v Bezručově případě. V sociálnědemokratickém deníku *Právo lidu* vyšel roku 1937 článek s titulkem *Dost Bezruč!* (podobně dopadl dříve Jiří Wolker, taktéž především sociální básník).¹⁴² Autoři ovšem ve skutečnosti nemíří ani tak na Bezruče samotného, jako spíše na „fanatické“ davy jeho stoupců, které se mohly projevit s toho času nedávno skončenými oslavami jeho sedmdesátin. Dále redaktorům vadí, že pokaždé, když Bezruč zavítá na nějaké veřejné místo, chtějí po něm originální báseň do své návštěvní knihy. Kvůli tomu vzniká celá řada odrhovaček, které připadají redaktorům nedůstojné, a proto žádají ono „dost!“.¹⁴³ Jednu věc ale vytýkají i samotnému básníkovi. Podle redakce je škoda, že poté, co se vyzpíval ve své sbírce o osudu milovaného Slezska, v tom již nepokračoval ani během (první) světové války, ani po osvobození.¹⁴⁴

4.8.3 Reakce odpůrců

Po kritice z levé části politického a společenského spektra bych se nyní zmínil o odmítavých postojích z části pravé. I když, i zde *Lidové noviny* docházejí k zajímavému paradoxu. V článku s názvem *Jak si cení Petra Bezruče národní odpůrci* totiž rozebírají text, který se objevil v henleinovsky orientovaných novinách roku 1938.¹⁴⁵ Sudetský tisk si sice, jak *Lidové noviny* dokládají, nejprve do Bezruče poněkud rýpne (tvrdí, že tento údajný velikán napsal v podstatě jen jednu sbírku a pár dalších příležitostných veršů), ale následně uznává, že *Slezské písně* jsou věčné a že člověk, který je psal, měl nesporný talent. Svou úvahu končí překvapením, že po Bezručovi bude pojmenovaná pouze jedna zapadlá ulička, protože dle jejich názoru by si takový člověk zasloužil daleko větší uznání.¹⁴⁶

¹⁴² Dost Bezruč! *Právo lidu*. Praha: 22. 10. 1937.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Jak si cení Petra Bezruče národní odpůrci. *Lidové noviny*. Praha: 4. 4. 1938.

¹⁴⁶ Tamtéž.

4.9 Možní Bezručovi nástupci

V samotném závěru této kapitoly bych se rád věnoval článku z *Poledního deníku*, který rozebírá otázku, proč nemá Bezruč následovníků.¹⁴⁷ Redaktor je přesvědčen, že je tomu tak proto, že podobně originálního básníka zkrátka není a dlouho nebude. U Bezruče se podle něj dokonale spojily prvky sociálního útlu s útlakem národním a také se u něj objevila vážná choroba, která jej přivedla do stavu, kdy zápas o svou existenci spojil se zápasem o osud svého milovaného kraje. Tím, že se Bezruč z této nemoci dostal, byl vnitřně posílen a díky tomu se přes počáteční neúspěchy mohl stát mluvčím slezského lidu, doplňuje redaktor svou úvahu.¹⁴⁸ Klíčovým prvkem je podle redaktora také básníková plachá osobnost (plachá alespoň směrem navenek). Díky tomu si ho totiž lid může snadněji představit jako „jednoho ze sedmdesáti tisíc“ a ne jako někoho, kdo zneužívá své obluby. Závěrem dodává, že je v podstatě přirozené, když po slavném velikánovi následuje větší mezera, protože tak věci v životě zkrátka chodí.¹⁴⁹

4.10 Shrnutí

Neměl bych ovšem zapomenout na fakt, že sám Bezruč se v jedné ze svých básní ptal *Kdo na moje místo?* Myslím, že i na tomto příkladu lze jasně vyčíst, že mu nikdy nešlo o vlastní prospěch, ale o osud svého milovaného kraje a národa.

¹⁴⁷ PACHČEK, D. M. Proč nemá Petr Bezruč následovníků. *Polední deník*. Praha: 19. 8. 1940.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Tamtéž.

5. Slezské písně pohledem místních a národních periodik

Slezské písně si o svou pozornost říkaly minimálně od doby vydání *Slezského čísla* (jádro básnické sbírky), tedy přinejmenším od konce 19. století. Následně se jimi zabývalo četné množství literárních teoretiků, historiků, kritiků a poté i novinářů. Předmětem zkoumání se stávají konec konců dodnes, protože se spekuluje o autorství podstatné části básní.

5.1 Problematika autorství

Všeobecně je známo, že někteří badatelé mají za to, že Bezruč spoustu básní nenapsal, ale že jejich autorem je jeho dobrý přítel Ondřej Boleslav Petr. Jiní si myslí, že Bezruč i Petr psali básně spolu a že sbírka je tedy jejich společným dílem. Naprostá většina literárních historiků je ovšem toho názoru, že autorem sbírky *Slezské písně* je skutečně Petr Bezruč a nikdo jiný. Myslí si to např. Zdeněk Smolka, který pro časopis *Host* napsal v roce 2008 článek pojednávající o polemice onoho autorství.¹⁵⁰ Podle něj celou debatu o autorství zbytečně vyhrotila kniha Jana Drozda, ve které má tento autor dojít k závěrům, že Bezruč Petrovi básně v podstatě ukradl.¹⁵¹ Smolka však dodává, že se Drozdovi nepodařilo najít dostatečné důkazy k potvrzení své teorie vůči jiným literárním odborníkům a hlavně, že se mu nepodařilo přesvědčit veřejnost.¹⁵² V současné době je nejznámějším protagonistou, který zkoumá původ Bezručových básní, hudebník Jaromír Nohavica.

5.2 Zdroje zkoumání

Při zkoumání recepční složky Bezručova díla jsem se zaměřil na závěr 30. let a nástup let 40. Půjde tedy o dobu spojenou s rozpadem Československa, která vyústila přes Druhou republiku až k Protektorátu Čechy a Morava. Z periodik jsem k tomuto zkoumání vybral *Ostravský večerník* a *Lidové noviny*.

¹⁵⁰ SMOLKA, Zdeněk. Jak jsme se hádali o autorství Slezských písní. *Host*. Brno: 2008. Roč. XXIV., Č. 3., s. 38-44.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Tamtéž.

5.2.1 Ostravský večerník

V srpnu roku 1940 otiskla redakce *Ostravského večerníku* stat' Jaroslava Šímy, původně napsanou pro památník *Bezručův hlas*. Šíma ji zde coby redaktor publikoval o měsíc dříve, tedy v červenci roku 1940. Podle Šímy lze dílo Petra Bezruče rozdělit do dvou epoch, první je slezská (kterou vnímá jako nejsilnější a přirovnává ji k pomyslnému hřmění v horách), druhá moravská (tu naopak charakterizuje jako ozvěnu výkřiků, které se ztrácejí v rovinách).¹⁵³

Dále tvrdí, že se Bezručovi při poznávání rodného kraje úžasným způsobem rozprostřel „národní a sociální materiál“. Důkazy spatřuje v nekonečném množství malebných a chudých výseků, v několika šachtách, v divokém horském prostředí či v budování nových velkoměst, která mají přinést germanizaci a z pohledu Bezruče tedy národní a sociální útlak. Právě takovým způsobem mohly podle Šímy vzniknout básně typu *Hrabyň, Dombrová, Těšín, Blendovice, Tošonovice, Pole na horách* apod.¹⁵⁴

Šíma tedy opět připomíná, že Bezruč dokázal využít každého místa, které navštívil a které v něm zanechalo nějakou vzpomínku, k tomu, aby mohl složit báseň. Také jej zaujalo, že Bezruč prakticky vůbec nevyužívá abstrakcí, což je u básníka poměrně neobvyklé. Bezruč místo toho vše topograficky určuje a myslí smrtelně vážně, dodává. Všem budoucím zájemcům a badatelům o Bezručovu tvorbu nakonec doporučuje, aby se při bádání soustředili nejprve na rodinný a poté na geografický kontext, neboť jedině tak se jim dostane vysvětlení původu celé řady básní, jakož i vysvětlení básnickovy komplikované osobnosti.¹⁵⁵

¹⁵³ ŠÍMA, Jaroslav. Ohlas kraje a života v Bezručově díle. In *Bezručův hlas. Památník pěvce Slezských písní*. Praha: Čin, 1940.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Tamtéž.

5.2.2 Lidové noviny

V lidových novinách vyšel v září roku 1937 článek, ve kterém se F. Trávníček zabýval jazykovým plánem Bezručovy tvorby. Na pomoc si vybral studii Dr. Klementiny Rektorisové. Podle Trávníčka je Bezručův jazyk mimořádný svou originalitou a stojí za to jej prozkoumat.¹⁵⁶ Jako příklad originality uvádí nejružnější spojování vět v souvětí, slovosled, výpustky ve větách bez určitého slovesa, užívání pádů, užívání slovesných předpon a především typicky slezskou záporku „ni“. Upozorňuje ovšem, že existují mylné úvahy o skutečnosti, že záporka „ni“ vznikla úžením záporky „ne“ a že při užívání slova „žultý“ (místo žlutý) nedochází k vokalizování „l“, jak se všeobecně nesprávně tvrdí.¹⁵⁷

Přestože Trávníček studii o jazykovém plánu Petra Bezruče na jednu stranu chválí, současně mu vadí, že Rektorisová nezmínila např. nic o zastoupení spisovného jazyka v jeho básních. Podle něj je to škoda, protože Bezručova básnická mluva skýtá jedinečnou rozmanitost, dynamičnost, dramatickост a monumentalitu (díky užívání četné řady dialektismů, ale i neologismů). Bezruč je podle něj mistrem ve střídání stylů a stmelování celé řady odlišností v působivý celek. Proto jsou jeho básně podle něj tak kvalitní a oblíbené.¹⁵⁸

Závěrem Trávníček dodává, že je dobře, když si badatelé Bezručova díla všimají, protože je podle něj kvalitní a slezským obyvatelům mluví přímo z duše. Bude podle něj otázkou času, než nová generace badatelů doroste k takovým schopnostem, aby výjimečnost Bezručovy tvorby mohla předávat dál.¹⁵⁹

¹⁵⁶ TRÁVNÍČEK, F. Kniha o Bezručově básnické řeči. *Lidové noviny*. Praha: 26. 9. 1937.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž.

Zde je nutné říci, že trvalo podstatně dlouhou dobu, než mohli novodobí badatelé zkoumat život a dílo Petra Bezruče ve svobodné a demokratické zemi. Na konci 30. let totiž vypukla druhá světová válka a po jejím konci v roce 1945 následovalo tříleté intermezzo, které vyústilo nastolením socialismu až do roku 1989. Komunisté z Bezruče udělali sociální kult, stejně jako si ho předtím nesčetněkrát přivlastňovali nacionalisté. V současné době se v případě Bezručovy tvorby řeší zejména otázka autorství sbírky *Slezské písně*, jak jsem již uváděl dříve.

5.3 Shrnutí

Závěrem této kapitoly bych zmínil ještě jeden článek z *Lidových novin*, který vyšel v září roku 1938. Redaktor zde upozorňuje, že Bezruč sice napsal za svůj život jen jednu básnickou sbírku, ale že je současně autorem celé řady drobných veršů či děkovných pozdravů. Kdyby se podle něj všechny jeho verše daly dohromady, vzniklo by monumentální dílo.¹⁶⁰

Jako příklad uvádí sbírku *Veselý stareček redivivus*, která má obsahovat básně, týkající se vzpomínek na Otakara Bystřinu. Podle redaktora se zde opět mísí typický Bezručův humor, který vyústí k překvapivé, drsné satíře. To je ostatně logické, protože Bystřina byl „moravský separatista“, jak redaktor dodává.¹⁶¹

¹⁶⁰ Příležitostný Bezruč. *Lidové noviny*. Praha: 4. 9. 1938.

¹⁶¹ Tamtéž.

6. Ohlasy z vybraných míst pohledem periodik

V případě recepce vycházející z míst, která jsou spjata s životem a tvorbou básníka Petra Bezruče, jsem se rozhodl postupovat trochu jinak než v předchozích kapitolách. Nebudu dopodrobna rozebírat veřejné ohlasy v každé moravsko-slezské vísce, ani se nebudu držet striktně území dnešní České republiky. Naopak si myslím, že je vhodné ukázat, kde všude Bezruč svou tvorbou zaujal místní novináře a potenciálně i veřejnost. Takový výčet je rovněž bohatý (Slezsko, jižní Morava, Podkarpatská Rus, Lužice, ba i Rusko). Každou z následujících podkapitol jsem se rozhodl věnovat jedné z výše jmenovaných oblastí a opětovně tak prostřednictvím periodik ukázat na Bezručovu velikost a výjimečnost.

6.1 Ostravsko

Nemohu začít jinde, než na Ostravsku. Bezručova báseň *Ostrava* je považována za kultovní skvost a laická veřejnost vnímá z tvorby Petra Bezruče nejvíce právě tuto báseň. V červnu roku 1938 vyšel v *Poledním deníku* článek, který se zabýval onou rovnicí Petr Bezruč = Ostravsko. Redaktor se nejprve zmiňuje o vydání knížky *Pozdravy Bezručovi*, která má být složena z veršů nejruznějších básníků. Všichni tito básníci se rozhodli tímto způsobem uctít památku Bezručových 70. narozenin. Dále redaktor v článku otiskl výpověď Karla Čapka, který do zmíněné knihy přispěl originálním způsobem (jediným prozaickým příspěvkem).¹⁶²

¹⁶² O Bezručovi a Ostravsku. *Polední deník*. Praha: 3. 6. 1938.

Čapek ve své výpovědi píše: „*Když poutník navštíví krajinu, kde „ze skály vyskočil škaredý kovkop“, kde „z dolů jde oheň a dým“ a kde Maryčka Magdonova se vrhá do bystré Ostravice, tu... volky nevolky pocítí něco jako zklamání... poutník, jenž prožil temné a tvrdé okouzlení Petrem Bezručem, čekal v hloubi srdce svět ještě tragičtější a pathetičtější... a přece, byť tělesnými očima spatřil kraj Slezského čísla tak, jak asi je ve svých všedních a svátečních dnech, bude jej očima duše vidět jako ozářený rudými blesky veršů Bezručových... v tom je vrcholná magie pravého a velikého básnictví, že vytváří skutečnost nepomíjivější než to, co je skutečnost hmotná...*“¹⁶³

Podle redaktora jsou Čapkova slova pro Bezruče i celé Ostravsko velice příznačná a pravdivá.¹⁶⁴

6.2 Jižní Morava

Redaktor Josef Ošmera vydal v březnu roku 1936 článek, ve kterém nešetří chválou na básníkovu adresu. Vedle opětovných líčení, kterak se Bezruč stal hrdým mluvčího slezské lidu, se ovšem rozhodl zaměřit na méně známější básně, na které zase může být (a podle jeho slov tomu tak skutečně je) hrdá jižní Morava.¹⁶⁵

Připomíná, že tyto básně jsou vzpomínkové, intimní a celkově radostnější. Podle něj je tomu tak proto, že si Bezruč zamiloval okolí Pálavy, moravské víno, tamní řeky a další přírodní skvosty, které mohly posloužit jeho básnickému umění. Třebaže redaktor uznává, že takových básní není mnoho (a že zdaleka nepatří mezi nejdůležitější), myslí si, že by bylo hezké, kdyby byl Bezruč považován i za básníka Jižní Moravy.¹⁶⁶

¹⁶³ ČAPEK, Karel. Pozdravy Bezručovi. In *Bezručův hlas. Památník pěvce Slezských písní*. Praha: Čin, 1940.

¹⁶⁴ O Bezručovi a Ostravsku. *Polední deník*. Praha: 3. 6. 1938.

¹⁶⁵ OLMERA, Josef. Petr Bezruč a jižní Morava. *Kraj, kulturní příloha*. Brno: 13. 3. 1936.

¹⁶⁶ Tamtéž.

6.3 Podkarpatská Rus

Tuto veřejnosti poněkud neznámou oblast jsem se rozhodl do svého zkoumání vybrat na základě ohlasů tamních studentů, které byly zveřejněny v říjnu roku 1937 periodikem *Podkarpatské hlasy*.

Profesor Litomiský s velkým zaujetím líčí, kterak *Studentský samosprávný vzdělávací kroužek při státním československém reálném gymnasiu v Užhorodě* uspořádal pro vyšší ročníky zajímavý program, jehož cílem bylo přiblížit těmto studentům Bezručovu tvorbu.¹⁶⁷ Program se podle něj povedl a studenti tak mohli být obohaceni informacemi o významném básníkovi.¹⁶⁸

6.4 Lužice

Jsem si vědom skutečnosti, že Lužice od dob ukončení 30leté války v 17. století není součástí českých zemí, ale stejně tak se domnívám, že stojí za zmínku se o této oblasti zmínit, neboť tamními obyvateli jsou rovněž Slované.

V Česko-lužickém věstníku z roku 1927 se prof. Páta společně s panem Zmeškalem zabývají myšlenkou slovanské vzájemnosti a docházejí k závěru, že Lužice a Slezsko měly svého času podobný osud.¹⁶⁹ Popisují, kterak si Bezruč s mladým lužickým spisovatelem Josefem Nowakem psali korespondence a jak v nich Nowak Bezručovi vysvětloval, že vzhledem k nadvládě Prusů musely obě oblasti po dlouhou dobu trpět stejná muka. Nowak měl dále podle autorů Bezručovi naznačit, že pro Slezany neexistuje bližšího národa než národa Lužických Srbů. Bezruč mu na to měl později odpovědět, že jej mrzí, že zatímco Slezsko je opět součástí nezávislého slovanského státu, u Lužice tomu tak není a pravděpodobně nikdy ani nebude.¹⁷⁰

¹⁶⁷ LITOMISKÝ. Studenti užhorodského čs gymnasia oslavují Petra Bezruče. *Podkarpatské hlasy*, 6. 10. 1937.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ PÁTA, Josef., ZMEŠKAL, Vladimír. Petr Bezruč v lužické srbštině. *Česko-lužický věstník*. Praha: Tiskem „Politiky“, 1927. s. 9.

¹⁷⁰ Tamtéž.

Nelehkou situaci Lužických Srbů potvrzuje článek *Poledního listu* z října roku 1935. Redaktor si v něm posteskl nad skutečností, že Bezručovy *Slezské písně* se v Německu ocitly na indexu zakázaných knih. Podle redaktora se tak stalo ze dvou důvodů. Zaprvé proto, že oslavují chudý lid (a vyvolávají tak demonstrace proti vládnímu režimu), zadruhé proto, že němečtí východní sousedé (Poláci) tuto knihu zakázali rovněž a v Lužici žije nemálo obyvatel polské národnosti.¹⁷¹ Shrnutu závěrem, důvody jsou to opět národní a sociální.

6.5 Rusko

Periodikum *Moravskoslezský učitel* vydalo v lednu roku 1939 pozoruhodný článek, který odkazuje na unikátní ruskou studii o básníkovi Petru Bezručovi. Redaktora zaujalo, kterak si autorka studie všímá zvláštností Bezručovy tvorby a jak důmyslně vybrané básně překládá (*Maryčka Magdonova, Ostrava, V zemi pod horami, Slezské lesy*).¹⁷² Stejně tak tvrdí, že jej nepřekvapilo, když Bezručovi vytkla příliš velkou intenzitu národního aspektu na úkor aspektu sociálního.¹⁷³

Rusko totiž neslo od roku 1922 název *Svaz sovětských socialistických republik* (SSSR) a vládli mu komunisté. Odtud pramenila ona nechuť ke všemu národnímu. Cílem komunistů totiž není zachovat hranice národních států, ale naopak vytvořit jednu velkou rovnostářskou společnost.

Redaktor na druhou stranu doplňuje, že autorka Bezruče nakonec přeci jen vzala na milost, a to kvůli tomu, že podle ní užíval národního aspektu k vyřešení sociální otázky, která pro něj byla prioritní.¹⁷⁴ Především však bylo z článku zjevné, že redaktor byl nadšen zejména tím, že si sovětská literatura konečně všímá literatury československé.

¹⁷¹ Bezručovy Slezské písně v Německu zakázány. *Polední list*. Praha: 10. 10. 1935.

¹⁷² Ruská studie o Petru Bezručovi. *Moravskoslezský učitel*. Brno: 12. 1. 1939.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Tamtéž.

6.6 Shrnutí

V závěru této kapitoly bych se rád zmínil o článku Vojtěcha Martínka, který vyšel v červenci roku 1940 v památníku *Bezručův hlas* a v srpnu roku 1940 jej otiskla *Stráž lidu*. Podle Martínka je Bezručovo dílo pevně spjaté s ostravskými šachtami, beskydskými výšlapy, těšínskými národními boji, slezskou krajinou, moravskými řekami atd. Martínek je přesvědčen, že všechna tato místa mají společný symbol, a to právě Petra Bezruče.¹⁷⁵

Současně Martínek tvrdí, že Bezručova sbírka je cenná a nadčasová ještě z jednoho důvodu. Je jím lidový jazyk, typický znak prostého člověka.¹⁷⁶ V samotném závěru své práce se tedy opět dostávám k úvodní kapitole, kde jsem se zmínil na základě tvrzení Františka Buriánka o tom, že *Slezské písně* pomohl dotvořit právě prostý člověk. Není tedy překvapivé, když obyvatelé Slezska vnímali Bezručovu sbírku jako symbol, díky kterému konečně mohli najít svou identitu.

¹⁷⁵ MARTÍNEK, Vojtěch. Věčný život Bezručova díla. In *Bezručův hlas. Památník pěvce Slezských písní*. Praha: Čin, 1940.

¹⁷⁶ Tamtéž.

Závěr

Cílem závěrečné práce bylo rozebrat na základě vybraných odborných studií život a dílo básníka Petra Bezruče a také veškerá místa, která jsou s jeho osobou a tvorbou spjata. Na základě získaných informací jsem měl pro druhou část práce vytvořenou hypotézu o těchto aspektech (život, dílo, místa) a pomocí četného množství novinových článků a ukázek vybraných periodik mělo dojít buď k potvrzení, nebo vyvrácení oné hypotézy. Po shrnutí všech kapitol mohu konstatovat, že se hypotéza naplnila a že ohlas k osobě a díle Petra Bezruče je skutečně takový, jak jej vylíčily odborné studie. Podle mého názoru jsou pro pochopení tvorby tohoto básníka rozhodující následující fakta.

Na samém počátku bojoval Bezruč se svou komplikovanou povahou, jejímž důsledkem byla touha udržet se před veřejností v anonymitě za každou cenu. Další boj sváděl básník s rakouskou cenzurou, nespravedlivým zatčením a konečně se záhadnou nemocí, která jej málem připravila o život. Po překonání všech strastí se mu splnil sen v podobě vzniku samostatného Československého státu. Bezruč si od toho sliboval vyřešení národní a sociální otázky. Zejména druhá část otázky ho velice trápila, protože se podle něj tento problém nikdy nevyřešil.

Jeho sbírka se od skončení první světové války začala stávat vysoce populární až nakonec i samotný Bezruč dokázal zvládnout svou roli, a sice transformovat se z jednoho ze sedmdesáti tisíc na skutečného mluvčího slezského lidu a beskydského barda v pravém slova smyslu.

Významu ovšem nenabyl jen v rodném Slezsku, ale na celé Moravě, v Čechách, Lužici, Podkarpatské Rusi, Německu, ba i Rusku. Ceněn byl především mezi chudším obyvatelstvem, které Bezruče doslova uctívalo a vidělo v něm svého hrdinu.

Po skončení druhé světové války a nástupu 50. let zneužili Bezruč ke své propagandě komunisté. Bezruč se podle nich stal hrdinou pracujícího lidu a příkladným soudruhem. Teprve po roce 1989 se jeho tvorba mohla zkoumat opět objektivním způsobem.

Bezruč je dodnes vysoce ceněnou osobností, a to nejen v Moravskoslezského kraji. Je po něm pojmenováno nesčetné množství ulic, náměstí i škol. Odkaz jeho tvorby je vedle literárních rozborů využíván také pro písňové texty, nejznámějším příkladem je bezesporu Jaromír Nohavica.

Rozhodně lze tedy samotným závěrem říct, že Petr Bezruč má v české literatuře mezi básníky čestné místo a že jeho texty budou po hodně dlouhou dobu patřit ke skvostům naší literatury.

Seznam použité literatury

1. BEZRUČ, Petr. *Slezské písně: (podle rukopisů)*. 1. vydání. Uspořádali Oldřich Králík, Viktor Ficek. Opava: Památník P. Bezruče, 1963. 176 s.
2. BURIÁNEK, František. *Bezruč, Toman, Gellner, Šrámek. Studie o básnících počátku našeho věku*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1955. 279 s.
3. KRÁLÍK, Oldřich. *Ke vzniku Slezských písní*. Opava: Společnost Petra Bezruče v Opavě, 1950. 16 s.
4. ČERVENKA, Miroslav., MACURA, Vladimír., MED, Jaroslav., PEŠAT, Zdeněk. *Slovník básnických knih*. 1. vydání. Praha: Československý spisovatel, 1990. 428 s. ISBN 80-202-0217-X.
5. ADAMUS, Alois. *Po stopách Slezských písní Petra Bezruče*. Brno: Moravské kolo spisovatelů, 1927. 70 s.
6. ČORNEJ, Petr., HRABÁKOVÁ, Jaroslava., KŘIVÁNEK, Vladimír., LUKEŠ, Jan., MED, Jaroslav., MERHAUT, Luboš., MOCNÁ, Dagmar., ŠTĚDRONOVÁ, Eva., VÍZDALOVÁ, Ivana., VODIČKA, Felix. *Česká literatura na předělu století*. JANÁČKOVÁ, Jaroslava., HRABÁKOVÁ, Jaroslava. (eds.). 2. upravené vydání. Praha: H + H, 2001. 303 s. ISBN 80-86022-82-X.
7. *Host*. Brno: Spolek přátel vydávání časopisu HOST, 2008. Roč. XXIV., Č. 3.
8. *Česko-lužický věstník*. Praha: Tiskem „Politiky“, 1927. Roč. VII., Č. 7.
9. RUSINSKÝ, Milan. *Bard první z Beskyd. Jak Petra Bezruče přijalo Slezsko*. 1. vydání. Opava: ISKRA, 1947. 130 s.
10. MARTÍNEK, Vojtěch. *Petr Bezruč. Literární studie*. Moravská Ostrava: nakladatel Adolf Perout, 1917. 72 s.

11. Výstřížkový archiv Památníku Petra Bezruče. Krabice číslo 9 – 12.

pozn. Výstřížkový archiv Památníku Petra Bezruče vznikl sběrem a následnou úpravou nejruznějších místních a národních periodik. Je součástí Památníku Petra Bezruče, ale nejde o oficiální fond. Veškerá citovaná periodika z *Výstřížkového archivu Petra Bezruče* jsou citována v souladu s normou ČSNS ISO 690. V závorce za každým citovaným zdrojem uvádím krabici archivu, číslo obálky z dané krabice a číslo článku.

- i. Víte o básníkovi Petru Bezručovi, že: *Polední deník*. Praha: 11. 8. 1940.
(9/4-18)
- ii. Odkud má Bezruč svůj pseudonym. *Polední list*. Praha: 21. 3. 1938.
(12/4-93)
- iii. TĚŠÍNSKÝ, B. Po stopách rodu Bezručova jména. *Polední deník*. Praha: 4. 9. 1940.
(12/5-36)
- iv. REK. Petr Bezruč a slezská skromnost. *Národní právo*. Praha: 21. 5. 1937.
(10/4-66)
- v. TÁBORAN, R. M. Básník ponížených. Petr Bezruč. *Most*. Praha: 30. 9. 1937.
(10/1-3)
- vi. BRAUN, Jan. Petr Bezruč. *Prachen, Demokratický týdeník pro zájmy českého Pošumaví*. Strakonice: 13. 10. 1939. Roč. 1, č. 40.
(12/3-4)
- vii. Druhá tvář Petra Bezruče. *Moravská orlice*. Brno: 14. 1. 1934.
(9/6-58)
- viii. Bezručův humor. *Lidové noviny*. Praha: 14. 10. 1937.
(9/1-63)
- ix. Vděčnost Petru Bezručovi. *Moravskoslezský učitel*. Brno: 9. 6. 1937.
(10/1-14)

- x. Dvě básnická jubilea. *Palcát*. Moravská Ostrava: 2. 9. 1937.
(12/1-49)
- xi. EFENDI, K Bezručově sedmdesátce. *Svoboda*. Praha: 15. 9. 1937.
(12/3-53)
- xii. Který český básník vám mluví nejvíce z duše? *Moravskoslezský učitel*.
Brno: 15. 6. 1939.
(10/1-5)
- xiii. Dost Bezručel! *Právo lidu*. Praha: 22. 10. 1937.
(12/3-46)
- xiv. Jak si cení Petra Bezruče národní odpůrci. *Lidové noviny*. Praha:
4. 4. 1938.
(9/1-95)
- xv. PACHČEK, D. M. Proč nemá Petr Bezruč následovníků. *Polední deník*.
Praha: 19. 8. 1940.
(12/5-29)
- xvi. ŠÍMA, Jaroslav. Ohlas kraje a života v Bezručově díle. In *Bezručův hlas. Památník pěvce Slezských písní*. Praha: Čin, 1940.
(12/1-36)
- xvii. TRÁVNÍČEK, F. Kniha o Bezručově básnické řeči. *Lidové noviny*. Praha:
26. 9. 1937.
(9/1-51)
- xviii. Příležitostný Bezruč. *Lidové noviny*. Praha: 4. 9. 1938.
(9/1-102)
- xix. O Bezručovi a Ostravsku. *Polední deník*. Praha: 3. 6. 1938.
(12/5-75)
- xx. ČAPEK, Karel. Pozdravy Bezručovi. In *Bezručův hlas. Památník pěvce Slezských písní*. Praha: Čin, 1940.
(12/5-75)

- xxi. O Bezručovi a Ostravsku. *Polední deník*. Praha: 3. 6. 1938.
(12/5-75)
- xxii. OLMERA, Josef. Petr Bezruč a jižní Morava. *Kraj, kulturní příloha*. Brno:
13. 3. 1936.
(9/4-7)
- xxiii. LITOMISKÝ. Studenti užhorodského čs gymnasia oslavují Petra Bezruče.
Podkarpatské hlasy, 6. 10. 1937.
(12/6-4)
- xxiv. PÁTA, Josef., ZMEŠKAL, Vladimír. Petr Bezruč v lužické srbštině.
Česko-lužický věstník. Praha: Tiskem „Politiky“, 1927. s. 9.
- xxv. Bezručovy Slezské písně v Německu zakázány. *Polední list*. Praha:
10. 10. 1935.
(12/4-4)
- xxvi. Ruská studie o Petru Bezručovi. *Moravskoslezský učitel*. Brno:
12. 1. 1939.
(10/4-6)
- xxvii. MARTÍNEK, Vojtěch. Věčný život Bezručova díla. In *Bezručův hlas*.
Památník pěvce Slezských písní. Praha: Čin, 1940.
(3/1-80)